

Laura Hautanen

**PÄIHTEITÄ ONGELMALLISESTI
KÄYTTÄVÄN VANHEMMAN TUKEMINEN**
Kirjallisuuskatsaus vanhemmuuden tuen kohdistumisesta
päihdehoidossa

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Helmikuu 2022

TIIVISTELMÄ

Laura Hautanen: Päihteitä ongelmallisesti käyttävän vanhemman tukeminen
Kandidaatin tutkielma
Tampereen yliopisto
Sosiaalityö
Helmikuu 2022

Tämän kirjallisuuskatsauksena toteutetun kandidaatin tutkielman aiheena on päihteitä ongelmallisesti käyttävän aikuisen vanhemmuuden tukeminen. Ongelmallinen päihdekäyttö ja vanhemmuus voivat rakentua perheen elämässä solmukohdaksi, jota sosiaalityön ja muiden perhettä koskevien palveluiden tuella pyritään avaamaan. Vanhemmuuden tukemisen voi nähdä yhtenä keinona tämän solmun avaamiseen, ja tutkielmassa pyrin rakentamaan kokonaiskäsitystä siitä, millaisiin seikkoihin vanhemmuuden tukea on päihdehoidossa kohdistettu.

Vaikka kirjallisuuskatsauksen aineisto sijoittuu päihdehoidon ympäristöön, pyrin tutkielmassani tuottamaan tiettyä palvelukontekstia laajemmin sovellettavaa tietoa. Näin ollen tutkielmani ytimessä ovat vanhemmuus ja sen tukeminen silloin, kun vanhempi käyttää päihteitä ongelmallisella tavalla. Tutkimuksen keskeisiä vanhemmuuteen liittyviä käsitteitä ovat lapsen etu, lastensuojelun sosiaalityö sekä vanhemmuuden arviointi ja tukeminen, joita tarkastelen tutkielman taustoittavassa osuudessa. Kuvaan taustoituksessa myös tutkielmani ymmärrystä päihteiden ongelmallisesta käytöstä erityisesti vanhemmuuden sekä päihde- ja sosiaalihuollon palveluiden näkökulmista.

Kysyn tutkielmassa, millaisiin seikkoihin vanhemmuuden tukea on päihdehoidossa kohdistettu. Tarkastelen tuen kohdistumista erikseen vanhemman, lapsen, vanhempi-lapsisuhteen ja vanhempi-kumppanisuhteen osalta. Pyrin tutkielmallani tuottamaan ymmärrystä siitä, millaisia tuen tarpeita päihteitä ongelmallisesti käyttävän aikuisen vanhemmuuteen voi liittyä. Kirjallisuuskatsauksen aineisto koostuu viidestätoista kansainvälisestä vertaisarvioidusta, empiirisestä tutkimusartikkelista. Aineiston analyysiprosessissa olen koodannut aineistosta vanhemmuuden tukea koskevat maininnat ja teemoitellut ne aineistolähtöistä lukutapaa soveltaen.

Tutkielman perusteella vanhemmuuden tuki päihdehoidossa painottuu psykososiaalisiin seikkoihin. Tukea voidaan antaa monin tavoin ja sillä voidaan pyrkiä vastaamaan useisiin erilaisiin tarpeisiin samaan aikaan. Aineistosta rakentuu käsitys vanhemmuudesta vanhempi-lapsisuhteena, johon vanhemman ja lapsen yksilölliset tarpeet heijastuvat. Lisäksi vanhemman ja kumppanin välinen suhde kiinnittyy vanhemmuuteen erityisesti silloin, jos siihen liittyy väkivallan uhkaa. Kirjallisuuskatsauksesta saamieni tulosten perusteella päihteitä ongelmallisesti käyttävän aikuisen vanhemmuuden tuessa on syytä kiinnittää huomiota myös sellaisiin tarpeisiin, jotka eivät suoraan kiinnity vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen. Tällaisia voivat olla esimerkiksi vanhemman tarve käsitellä traumaattisia kokemuksiaan tai lapsen mahdollisuus tarpeitaan vastaavan vertaistuen saamiseen. Jatkossa voisi olla tarpeen selvittää, millaisia merkityksiä vertaistuella voisi päihteitä ongelmallisesti käyttävän vanhemman lapselle olla sekä millaiset seikat vanhempi-kumppanisuhteen tukemisessa olisivat tärkeitä silloin, kun päihteitä ongelmallisesti käyttävän vanhemman kumppanisuhteessa ei ilmene väkivaltaisuutta.

Avainsanat: Kirjallisuuskatsaus, vanhemmuus, päihdeongelmat, sosiaalityö, päihdehuolto

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Näkökulmia vanhemmuuteen sosiaalityössä	3
2.1. Vanhemmuuden jäsentämisen tapoja	3
2.2. Vanhemmuus ja lapsen etu	4
2.3. Vanhemmuuden arviointi ja tukeminen sosiaalityössä	6
3. Päihteiden ongelmallinen käyttö ja vanhemmuus	10
3.1. Yleiskatsaus päihdeongelman määrittelyyn ja hoitoon Suomessa	10
3.2. Vanhemman päihteiden käytön ongelmallisuus	11
3.3. Vanhemmuus päihde- ja sosiaalipalveluissa	12
4. Tutkimusasetelma	15
4.1. Tutkimuskysymys ja tutkimuksen tavoite	15
4.2. Tutkimusaineiston ja sen keruun kuvaus	15
4.3. Tutkimusmenetelmät	17
4.4. Tutkimuksen eettisyys	19
5. Vanhemmuuden tuen kohdentuminen päihdehoidossa	20
5.1. Vanhempi yksilönä	21
5.2. Lapsi yksilönä	22
5.3. Vanhempi-lapsisuhde	23
5.4. Vanhempi-kumppanisuhde	25
6. Johtopäätökset	26
LÄHTEET	30
LIITTEET	37
Liite 1. Sisäänoton ja ulossulun kriteerit	37
Liite 2. Aineistonhaun kuvaus	38
Liite 3. Aineiston kuvaus	39
TAULUKOT:	
Taulukko 1	20

1. Johdanto

Perheiden parissa tehtävässä sosiaalityössä kohdataan lapsia ja vanhempia erilaisissa elämän solmukohdissa. Varsinkin lastensuojelun sosiaalityössä on usein ratkottavana kasautuneita ja toisiinsa kietoutuneita ongelmia, joiden purkamiseen tarvitaan ymmärrystä monista perhettä koskettavista tekijöistä (ks. Heino 2014, 286–288). Tässä tutkielmassa pyrin laadullisen kirjallisuuskatsauksen keinoin jäsentämään vanhemmuuden ja päihhteiden ongelmallisen käytön välistä suhdetta. Miellän vanhemmuuden ja ongelmallisen päihdekäytön ikään kuin yhteen kietoutuneina säikeinä, joista muodostuvaa solmua pyritään tuen avulla avaamaan. Tämä solmukohta on tutkimusongelmani perusta; olen kiinnostunut siitä, miten päihhteitä ongelmallisesti käyttävän aikuisen vanhemmuutta voidaan tukea. Vastaan tutkimusongelmaan kysymällä aineistolta, millaisiin seikkoihin vanhemmuuden tuki päihdehoidossa kohdistuu. Tämän tutkielman avulla pyrin rakentamaan kokonaisymmärrystä niistä tuen tarpeista, joita erityisesti ongelmallisen päihdekäytön rajaamassa vanhemmuudessa on tunnistettu.

Tutkielmassa tarkastelen vanhemman ongelmallista päihdekäyttöä ja vanhemmuuden tukemista suomalaisen sosiaalityön kontekstissa, jolloin olennaisia toimintakenttiä ovat päihdehuollon palvelut ja perhe- sekä lastensuojelupalvelut. Vanhemmuuden tukeminen on keskeinen osa suomalaisten perhepalveluiden kokonaisuutta (Sihvonen 2018, 123–124) ja vanhempien tukeminen myös lastensuojelun velvollisuus (lastensuojelulaki 417/2007, 2§ [LsL]). Tuen tarkoituksena on auttaa vanhempia suoriutumaan lapsen kasvatus- ja huolenpitotehtävästä (mt.), mutta vanhemmilla on oikeus tarvitsemaansa tukeen silloinkin, kun huostaanotto on lapsen edun mukainen toimenpide (ks. Pitkänen 2011). Näkökulmani vanhemmuuden tukemiseen on lastensuojelullisesti orientoitunut ja sivuaa myös huostaanottokysymystä, koska sekä tutkimukseni aineistossa että aihetta taustoittavassa kirjallisuudessa vanhemmuutta peilataan usein lapsen huostaanoton tarpeeseen (esim. Hiitola 2015; Hiltunen 2015). Näkökulmaa perustelee myös tutkielman rajautuminen vanhemman ongelmalliseen päihdekäyttöön, jonka on tunnistettu usein kytkeytyvän lastensuojelutarpeeseen (Itäpuisto 2013, 534; Raitasalo ym. 2016, 87–89). Tässä tutkielmassa vanhemmuus ymmärretään vanhemman ja lapsen yhteiseksi asiaksi ja siksi vanhemmuutta tarkastellaan paljolti lapsen tarpeista käsin.

Pyrin kirjallisuuskatsauksen keinoin muodostamaan yleiskuvaa päihhteitä ongelmallisesti käyttävän aikuisen vanhemmuuden tukemisesta. Aineisto käsittelee vanhemmuuden tukemista päihdehoidossa, mutta tutkielmani ymmärrys tuesta ei konkreettisesti kiinnity sen enempää päihdehuollon kuin lastensuojelunkaan kontekstiin; tarkoitukseni on rakentaa vanhemmuuden tukemisesta sellaista

kokonaiskäsitystä, joka voidaan ottaa huomioon useissa palvelukonteksteissa. Perustelen tätä tutkimuksellista valintaa sen soveltavuudella kirjallisuuskatsauksen luonteeseen tiettyä aihepiiriä kokoavana tutkimusotteena (ks. Kallio 2006, 26–27). Toinen peruste tutkielmani tiettyä palvelukontekstia laajemmalle näkökulmalle on se, etten tämän tutkielman puitteissa ole voinut syvemmin pyrkiä ymmärtämään aineistoni moninaisia päihdepalvelujärjestelmiä ja niiden suhteutumista suomalaiseen päihdehuoltoon. Lähestyn siis aineistoani yleiskatsauksellisella kiinnostuksella siitä, miten päihteitä ongelmallisesti käyttävän aikuisen vanhemmuutta tuetaan ja millaisia johtopäätöksiä siitä voidaan sosiaalityön näkökulmasta tehdä.

Pyrin tutkielman taustoittavassa osuudessa kuvaamaan, millainen solmu vanhemmuuden ja ongelmallisen päihdekäytön yhteen kietoutumisesta voi rakentua ja miten sitä sosiaali- ja päihdehuollossa käsitellään. Tarkoitukseni on lähestyä aihetta vanhemman ihmisyyttä ja elämää kunnioittaen, vaikka kosketan tekstissäni väistämättä myös sitä, mitä pahaa lapselle voi vanhemman päihdekäytöstä aiheutua (ks. Orjasniemi & Kurvinen 2017, 139–140). Taustoituksen jälkeen esittelen tutkimusasetelman ja kirjallisuuskatsauksen aineiston. Analyysini tuloksia kuvaavassa luvussa vastaan siihen, millaisiin seikkoihin vanhemmuuden tukeminen päihdehoidossa kohdistuu. Lopuksi pohdin, miten vanhemmuutta tukemalla vanhemman ongelmalliseen päihdekäyttöön liittyvää solmukohtaa voidaan pyrkiä avaamaan.

Tutkielman keskeisimmät käsitteet ovat vanhemmuus ja päihteiden ongelmallinen käyttö. Vanhemmuuden ymmärrän ytimeltään vanhemman ja lapsen välillä rakentuvaksi suhteeksi, joka kuitenkin elää myös vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Oleellisia näkökulmia vanhemmuuteen sosiaalityössä ovat lapsen etu sekä vanhemmuuden arviointi ja tukeminen. Päihteiden ongelmallisen käytön käsitteellä tahdon korostaa päihdekäytön asettumista arvioinnin ja määrittelyjen kohteeksi. Erityisesti vanhemmuuteen yhdistyessään voi päihteiden ongelmallinen käyttö joutua voimakkaidenkin moraalisesti virittyneiden arviointien ja vaatimusten kohteeksi. Tässä tutkielmassa päihteiden ongelmallista käyttöä tarkastellaankin vanhemmuuden kehyksissä, ja vanhemmuuden myötä myös lapsen tarpeet ja hänen etunsa toteutuminen nousevat keskeisiksi asioiksi.

2. Näkökulmia vanhemmuuteen sosiaalityössä

2.1. Vanhemmuuden jäsentämisen tapoja

Tässä tutkielmassa ymmärrän vanhemmuuden yhtenä lapsen lähimmistä kasvuympäristöistä, joka voi parhaimmillaan antaa lapselle ja aikuiselle iloa, lämpöä ja merkitystä elämään. Vanhemmuus on suhdekäsite, joka kiinnittyy lapseen paitsi konkreettisesti vuorovaikutussuhteessa, myös abstraktimmalla tasolla siten, että vanhemmuuden ilmiö pitää sisällään vähintäänkin ajatuksen lapsesta (ks. Araneva 2018, 40). Vanhemmuussuhteen toteutumista käytännössä on jaoteltu esimerkiksi biologisen, sosiaalisen ja psykologisen vanhemmuuden käsitteiden avulla. Biologisella viitataan syntymävanhempiin, sosiaalisella niihin, joiden kanssa lapsi jakaa arkensa, ja psykologisella kiintymykseen lapsen ja vanhemman välillä. (Araneva 2018, 40–41; Valkonen 1995, 2–3.) Lapsilla on vanhemmuudesta oma kokemuksensa (ks. esim. Kääriäinen 2006, 56–58; Valkonen 1995, 82–95), ja heidän näkemyksensä tuleekin sosiaalityössä pyrkiä ottamaan vakavasti, jotta käsitys vanhemmuudesta kussakin tilanteessa muodostuisi mahdollisimman realistiseksi.

Vanhemmuuden käsite pitää sisällään, vaikkakin häivyttää, sukupuolisuuden. Vanhempia koskevan mielikuvan on havaittu rakentuvan äitien ja isien kohdalla eri tavoin (ks. Hiitola 2015, 87–100), ja äideiltä näytetään odotettavan isiä suurempaa omistautumista vanhemmuuteen (mt. 103). Tulevaisuudessa myös sukupuolen moninaisuus ja vanhemman ei-binääri kokemus sukupuolestaan ansaitsisi lisääntyvää huomiota erilaisia perhepalveluita koskevan tutkimuksen kentällä (ks. Huuska 2020). Tutkielmassani olen päätenyt käyttämään vanhemmuuden käsitettä, koska tutkin vanhemmuuden tukemista erilaisissa interventioissa tai ohjelmissa, eikä suomalaisissa vanhemmuuden tukemista koskevissa julkaisuissa kiinnitetä vahvaa huomiota vanhemman sukupuolisuuteen (ks. esim. Laajasalo & Santalahti 2019; Sihvonen 2016; Sihvonen 2018).

Vanhemmuuteen liittyy useita yhteiskunnallisia intressejä. Oikeudellisen sääntelyn puitteissa vanhemmuus näyttää yksityisoikeudellisena suhteena, joka pitää sisällään kaksi osapuolta – vanhemman ja hänen lapsensa – ja heidän rooleihinsa kiinnittyvät velvollisuudet, vastuut ja oikeudet (ks. Hakalehto 2018, 162–177). Oikeudellisen sääntelyn lisäksi vanhemmuuteen liitetään yhteiskunnan eri kentillä vaihtelevia normatiivisia odotuksia, joiden puitteissa ja joita tulkiten vanhemmat tehtävänsä toteuttavat (ks. Sparman ym. 2016). Vanhemmuus onkin yhteiskunnallinen ilmiö, jonka tulkinnasta käydään aika ajoin myös poliittis-ideologisesti värittyä julkista keskustelua (ks. Jallinoja 2006). Vanhemmuuden on ehdotettu olevan hukassa, ja syytä perheiden kohtaamista ongelmista sälytetty vanhemmille (Hiitola 2015, 18; Sihvonen 2016, 78). Vanhemmuus

on yhteiskunnallisen hallinnan kohteena myös sosiaalityössä silloin, kun sitä koskevaa ymmärrystä pyritään muovaamaan ja vanhempien toimintaa arvioidaan ja ohjataan (ks. Hiitola 2015, 44–46).

Vanhemman vastuiden painopiste on siirtynyt käytännöllisestä lasten- ja kodinhoidon tehtävästä kohti psykososiaalisia tehtäviä (Sihvonen 2018, 126). Suomalaisissa vanhemmuuden tuen interventioissa onkin 2000-luvulla havaittu tuen kohdistuneen vanhempien sisäisten voimavarojen löytämiseen ja vahvistamiseen. Tuella näytetään tavoitellun tilaa, jossa vanhemmat löytävät kyvyn selviytyä omista ja perheensä vaikeuksista itse, vastuullisina ja asiantuntevina vanhempina. Tämä on korostunut silloinkin, kun perhettä koskeviin vaikeuksiin on liittynyt esimerkiksi vanhemman ongelmallista päihdekäyttöä tai mielenterveyden häiriöitä. (Mt. 129–131.) Psykososiaalisen painotuksen mukaan vanhemmuus näyttääkin määrittyvän lapsen ja vanhemman väliseksi vuorovaikutussuhteeksi sekä vanhemman sisäiseksi pätevyudeksi (mt. 132–134; Sihvonen 2016, 82). Psykososiaalisen tulkinnan taustalla voidaan osaltaan nähdä kehityspsykologian vaikutus, jolloin käsitys vanhemmuudesta kiinnittyy usein kiintymyssuhdeteoriaan (esim. Sinkkonen & Kalland 2011) ja vanhemmuustyyleihin (Hackett 2003, 161–164). Molemmissa jäsennyksissä keskeistä on vanhemman pätevyys vastata lapsen tarpeisiin ja toimia vastuullisesti.

Vanhemmuus on ensi sijassa lasta varten ja siksi lapsi on tutkielmani tarkasteluissa läsnä. En ole kuitenkaan pitänyt mielessäni tiettyä ydinperhemallia, ja perheiden monimuotoisuus kuvaakin paitsi nykyperheitä yleensä, myös päihteitä ongelmallisesti käyttävien vanhempien perheitä (ks. Pitkänen ym. 2014a, 275–277). Vaikka vanhemmuus rakentuu tässä tutkielmassa vanhemman ja lapsen välisen suhteen ympärille, sivutaan tekstissä paikoitellen myös toisen vanhemman merkitystä lapsi-vanhempisuhteelle. Kun vanhemmuutta tarkastellaan lastensuojelullisesta orientaatiosta käsin, näyttäytyy lapsen edun käsite keskeisenä vanhemmuutta rajaavana ja ohjaavana tulkintakehyksenä, jota käsittelen seuraavaksi.

2.2. *Vanhemmuus ja lapsen etu*

Lastensuojelun sosiaalityössä lapsen etu on yksi tärkeimmistä kehyksistä, joiden puitteissa työtä tehdään ja vanhemmuutta arvioidaan. Voidaan esimerkiksi pyrkiä tunnistamaan, mitkä seikat vanhemmuudessa ovat tai eivät ole lapsen edun mukaisia sekä sitä, missä suhteessa näitä havaintoja tulisi arvottaa perhettä koskevia ratkaisuja tehtäessä (ks. Rätty 2019, 14–16). Lapsen edun käsite perustuu kansainväliseen lapsen oikeuksien sopimukseen ja koskee vanhemmuutta ja lastensuojelun sosiaalityötä laajemminkin kaikkea yhteiskunnallista toimintaa (ks. Hakalehto 2018, 50–54;

Pajulammi 2014, 183). Tässä tutkielmassa rajaan lapsen edun tarkastelun siihen, miten se pohjustaa sosiaalityössä tehtävää vanhemmuustyötä.

Lapsen etu on lastensuojelun sosiaalityötä ohjaava periaate (Välimäki ym. 2021), jonka soveltamista on jo pitkään jäsennetty useissa lastensuojelua ja sen toteuttamista koskevissa julkaisuissa (esim. Antikainen 1997; Heinonen 2016, 249–258; Pösö 2012a; Rätty 2019, 12–16). Lapsen etu rakentuu lastensuojelulain (LsL 417/2017, 4§) mukaan seuraavien lapsen tarpeiden huomioimisesta:

- 1) tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet,*
- 2) ymmärtämyksen ja hellyyden saaminen sekä iän ja kehitystason mukainen valvonta ja huolenpito,*
- 3) taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus,*
- 4) turvallinen kasvuympäristö ja ruumiillinen sekä henkinen koskemattomuus,*
- 5) itsenäistyminen ja kasvaminen vastuullisuuteen,*
- 6) mahdollisuus osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan,*
- 7) kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioiminen.*

Lapsen etu on käsitteenä kuitenkin saanut osakseen kritiikkiä, koska sitä ei ole ollut helppo yksiselitteisesti soveltaa (Hakalehto 2018, 100; Pajulammi 2014, 195–198; Pösö 2012a, 80–81). Sosiaalihuoltolain (Shl 1301/2014, 5§) ja lastensuojelulain (LsL 417/2007, 4§) kuvaukset lapsen edusta jättävätkin yleisluontoisuudessaan paljon tilaa tulkinnalle esimerkiksi siitä, miten lapsen edun eri osa-alueita tulisi painottaa.

Hakalehto (2018, 382–388) käsittelee lapsen edun suhdetta vanhemman oikeuksiin ja velvollisuuksiin lastensuojelun näkökulmasta. Lastensuojelun sosiaalityössä lapsen etua edistetään yhteistyössä vanhempien kanssa, mutta lapsi voi myös tarvita suojelua vanhempiensa toiminnalta (mt. 382–384). Lapsen etu pitääkin palveluiden avulla varmistaa lievimmällä mahdollisella, mutta kuitenkin riittävän vaikuttavalla tilanteeseen puuttumisella (mt. 387–388). Lapsen edun määrittely kussakin tilanteessa edellyttää lapsen mahdollisuutta osallistua omaan asiaansa, ja vaikka lapsen mielipide ei välttämättä ole yhtä lapsen edun kanssa, on sillä oikeus tulla kuulluksi ja huomioon otetuksi (Pajulammi 2014, 181, 191–195). Lapsen näkökulma perheensä tilanteesta on arvokas, kun lapsen suojelun tarvetta sekä siihen parhaiten vastaavien tukitoimien valintaa punnitaan.

Lapsen edun näkökulmasta asianmukainen vanhemmuus tarkoittaa ennen kaikkea lapsen oikeutta perheyhteyteen, huolenpitoon ja turvallisuuteen sekä osallisuuteen (ks. Hakalehto 2018, 163, 168–172). Vanhemmuus ja lapsen etu eivät sosiaalityössäkään lähtökohtaisesti ole vastakkaisia, vaan

toisiaan täydentäviä näkökulmia. Perhe-elämän solmukohdissa myös arvioinnin kohteeksi asemoituneet vanhemmat voivat pitää lapsen edun toteutumista työskentelyn tärkeimpänä tavoitteena (Pitkänen 2011, 48, 54), ja sosiaalityössä vanhemmuus saatetaan tulkita erityisen vastuulliseksi silloin, kun se ilmenee omien oikeuksien tai toiveiden sivuun asettamisena lapsen edun hyväksi (ks. mt. 81–82). On kuitenkin muistettava kunnioittaa vanhemman oikeutta omaan vanhemmuuteensa silloinkin, kun hänen näkemyksensä lapsen edusta ja tarpeista poikkeaa vakavasti ammattilaisten tulkinnoista ja vanhemmuuden toteuttamiseen joudutaan puuttumaan (ks. Mahkonen 2003, 36–37). Tällöin on tärkeää auttaa vanhempaa löytämään vanhemmuuteensa sellainen omistajuus, joka ei uhkaa lapsen etua.

2.3. *Vanhemmuuden arviointi ja tukeminen sosiaalityössä*

Sosiaalityön asiakkuus rakentuu tarpeiden arvioinnin pohjalle, jota säädellään esimerkiksi sosiaalihuoltolaissa (Shl 1301/2014, 36§, 37§) ja lastensuojelulaissa (LsL 417/2007, 26§). Lastensuojelun sosiaalityössä arvioinnin kohteena ovat lapsen kasvuolosuhteet ja huoltajien mahdollisuudet ”huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta” (LsL 417/2007, 26 § 4 mom.), ja sosiaalityön tehtävänä on palvelutarpeen arvioinnin perusteella tarjota perheelle ensi sijassa avoimuusolosuhteita tukitoimia, jos ne ovat lapsen edun mukaisia (mt., 4 § 3 mom., 34 §). Vanhempien tukeminen on yksi lastensuojelulakiin (mt., 2 §) kirjattu viranomaisten velvollisuus, ja vanhemmuuden tukemisen reunaehdoksi asettuu lapsen edun toteutumisesta varmistuminen usein vaikeasti ratkottavissa tilanteissa. Lastensuojelun sosiaalityössä toimitaan usein eettisesti herkissä tilanteissa, kun arvioidaan vanhempien kykyä suoriutua yhteiskunnan heille asettamasta lastensa kasvattamisen tehtävästä ja sitä, millä tavoin heitä tulisi tehtävässään tukea tai kontrolloida (ks. Hämäläinen 2011, 53–57; Laitinen & Väyrynen 2011).

Lastensuojelun sosiaalityössä pyritään erilaisin toimin tukemaan vanhempia, jotta lapsen hyvinvointi ei kotona vaarannu (ks. Hakalehto 2018, 389–390; LsL 417/2007, 2 §). Aina ammattilaisten ja vanhempien käsitykset tarjottujen tukitoimien soveltuvuudesta tilanteeseen eivät kuitenkaan kohtaa. Tarjottu tuki voi esimerkiksi kuormittaa vanhempaa vaikeassa elämäntilanteessa (Pitkänen 2011, 49–50) tai olla muutoin perheen tarpeisiin hankalasti sovitettavissa (ks. Hiitola 2015, 216, 227). Tuesta kieltäytyvä vanhempi haastaa lastensuojelun yhteistyösuhdetta ja kieltäytyminen saatetaan tulkita yhteistyöhaluttomuudeksi (mt., 215). Perhettä koskevan tuen ja kontrolloinnin välinen jännite ilmeneekin lastensuojelun sosiaalityössä toisinaan jyrkkänä vanhemman ja lapsen näkökulmien vastakkainasetteluna, jonka lievittämiseen on syytä pyrkiä. Pahastikin vaikeutuneiden perhetilanteiden kohtaamisessa sosiaalityöntekijän ammattitaitoon kuuluu ”ihmisarvoa

kunnioittavassa asennossa” pysyminen suhteessa jokaiseen asianosaiseen. (Bardy 2013, 75–76.) Onkin tärkeää kyetä erottamaan, milloin vanhemman kieltäytyminen johtuu tarjottujen tukitoimien epäsovivuudesta ja milloin se on tulkittava lapsen etua uhkaavaksi vastarinnaksi. Työskentelyn lähtökohtana tulee olla pyrkimys yhteistyöhön vanhempien kanssa ja varmistuminen siitä, että heidän laillisia oikeuksiaan ei loukata (Hakalehto 2018, 389–390; Välimäki ym. 2021).

Lapsen huostaanotto on lastensuojelun sosiaalityön viimesijainen toimenpide lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Huostaanoton tarve täytyy, kun lapsen tilanne uhkaa vakavasti lapsen terveyttä ja kehitystä, muut toimenpiteet eivät sovellu tilanteen helpottamiseen ja huostaanoton seuraukset arvioidaan lapsen edun mukaisiksi. (Pösö 2016.) Lastensuojelun sosiaalityössä joudutaankin vanhempia tukiessa punnitsemaan, millaisin keinoin ja kuinka kauan vanhemmille annetaan aikaa muutosten tekemiselle lapsen hyvinvointia vaarantamatta (ks. Pitkänen 2011, 73). Huostaanotetuksi tuleminen on lapsen oikeus silloin, kun lain edellytykset sille täyttyvät (Hakalehto 2018, 425). Huostaanotetulla lapsella on perustavanlaatuinen oikeus pitää yhteyttä syntymävanhempiinsa, mutta joskus voi perustellusta syystä olla hänen etunsa mukaista myös rajoittaa tätä yhteydenpitoa (Hakalehto 2018, 417–419; Pitkänen 2011, 22). Huostaanotto ei siis yleensä tarkoita lapsen ja syntymävanhempien välisen suhteen katkeamista, vaan sen uudelleen muotoutumista (ks. Hiltunen 2015; Pitkänen 2011; Vierula 2016).

Huostaanotetun lapsen vanhemman tukemisessa pyritään lapsen ja vanhemman välisen suhteen jatkuvuuteen ja sen tukemiseen (Araneva 2018, 43–44; Laakso 2012; Pitkänen 2011, 28, 116). Lastensuojelulakiin (LsL 417/2007, 4 §) kirjattu perheen jälleenyhdistämisen tavoite suuntaa huomiota myös vanhemman henkilökohtaisiin tuen tarpeisiin vastaamiseen siinä määrin, että lapsen huostassapidon lopettamista voitaisiin tulevaisuudessa mahdollisesti harkita (ks. LsL 417/2007, 47 §; Pitkänen 2011, 26–28; Pösö 2016). Vanhemmuuden tukemisen voidaan arvioida lastensuojelun sosiaalityössä olevan aina lapsen edun mukaista (Heinonen 2016, 253–255), mutta tuen tavan tulee olla sellainen, joka ei uhkaa lapsen oikeutta erityiseen suojeluun (ks. Araneva 2018, 39–43; Hakalehto 2018, 388, 434–435). Huostaanoton myötä vanhemmuus väistämättä muuttuu, jolloin lapsen ja syntymävanhemman välisen suhteen vahvistamiseksi voi olla tärkeää tarjota vanhemmalle kunnioittavaa tukea oman vanhemmuutensa jäsentämiseen (ks. Hiltunen 2015, 105–117; Pitkänen 2011, 23, 67; Vierula 2016).

Vanhemmuuden arviointiin on sosiaalityössä kehitetty erilaisia menetelmiä tai kehyksiä, joita soveltamalla perheen tilanteesta saadaan selvyyttä. Yhtenä merkittävänä tulkintakehyksenä voidaan pitää Iso-Britanniassa kehitettyä The Assessment Framework -mallia, jossa arvioinnin kohteeksi

asettavat lapsen kehitykselliset tarpeet, perhe- ja ympäristökohtaiset tekijät sekä vanhemmuuden pätevyys. Nämä jakautuvat mallissa edelleen osatekijöihin, joiksi vanhemmuuden pätevyiden alueella on tunnistettu esimerkiksi perushoiva, emotionaalinen lämpö sekä ohjaus ja rajat. Mallin tuella on tarkoitus arvioida perheen tilannetta ja jo arviointiprosessin aikana myös tarjota perheelle tarpeen mukaisia palveluita. (Calder 2003, 6–8.)

Suomalaisen sosiaalityön kentällä vanhemmuutta on jäsenelty esimerkiksi käytännölliseksi ja joustavaksi työskentelyn tueksi tarkoitetun Vanhemmuuden roolikartan avulla (ks. Ylitalo 2011, 9–26). Roolikarttaa on hyödynnetty muun muassa ryhmätoiminnan pohjana sijoitettujen lasten vanhemmille (ks. Kujala 2003, 46–50), ja sen avulla vanhempaa pyritään tukemaan omien vahvuksiensa ja kehitystarpeidensa tunnistamisessa (Ylitalo 2011, 9). Menetelmässä vanhemmuus jäsenyy viiteen päärooliin: elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja, rajojen asettaja, huoltaja ja rakkauden antaja (mt. 41). Nämä jakautuvat edelleen tavoiterooleiksi nimettyihin alaroleihin: esimerkiksi huoltajan yhdeksi alarooliksi määrittyy lapsen riittävästä levon saannista varmistuja. Roolihierarkian konkreettisimmalla tasolla tarkastellaan sitä, miten vanhempi toteuttaa roolejaan käytännön tekoja tekemällä. (Mt. 10–11.) Vanhemmuuden roolikarttaa voidaan soveltaa esimerkiksi rooliteoreettisella ja systeemiteoreettisella orientaatiolla (Kaikko & Friis 2013, 116–117).

Lastensuojelun kehittämissyhteisö Pesäpuussa kehitetty Pysäkki-malli pureutuu vanhemmuuden valmiuksien ja lapsen tarpeiden arviointiin lastensuojelutyössä erityisesti sijaishuollon ja huostaanoton tarpeen arviointia edellyttävissä tilanteissa (Lahtinen & Pynnönen 2017, 11). Mallin käyttöä esittelevässä käsikirjassa syntymävanhempien vanhemmuuden valmiuksia arvioidaan neljän ulottuvuuden kautta: 1) lapsen suojelu ja hoivaaminen, 2) lapsen yksilöllisen kehityksen tukeminen, 3) lapselle tärkeiden ja läheisten ihmissuhteiden turvaaminen ja 4) yhteistyön tekeminen lapsen asioissa (mt. 38–42). Käsikirjassa kiinnitetään useissa kohdin huomiota siihen, että vanhemmat voivat kokea syvää epäonnistumista vanhemmuudestaan ja Pysäkki-mallin työskentelyn avulla huomio pyritäänkin kiinnittämään ensi sijassa vanhemman toimintaan, ei häneen ihmisenä (mt. 88). Pysäkki-mallin nimi kuvaa työskentelyn seitsemästä tapaamiskerrasta – *pysäkistä* – rakentuvaa rakennetta, jossa perheen tilannetta pysähdytään kullakin kerralla tarkastelemaan tietyn teeman kautta (mt. 61–63).

Vanhemmuuden arvioinnin ja tukemisen mallien olemassaolo kertoo osaltaan siitä, että jonkinlainen hyvän vanhemmuuden osatekijöiden määrittely on koettu käytännön sosiaalityössä tarpeelliseksi. Sosiaalityössä erilaisia menetelmiä ei tule ymmärtää niinkään jäykästi noudatettaviksi kuin vuorovaikutteista työskentelyä suuntaaviksi välineiksi (Kaikko & Friis 2013, 111–113).

Parhaimmillaan välineet voivat rakentaa siltaa lasta ja perhettä koskevan teoreettisen ymmärryksen ja käytännön välille sekä madaltaa kynnystä vaikeiden asioiden käsittelyyn ottamiselle (ks. mt. 118–120). Sosiaalityö toteutuu kuitenkin aina tilannekohtaisesti ja siksi vanhemmuutta tukevia ja arvioivia menetelmiä sekä periaatteita tulee soveltaa kussakin tilanteessa erityisellä tavalla (ks. Lahtinen & Pynnönen 2017, 33; Pösö 2012b, 171–173). Vanhemmuuden tukeminen ja arviointi on siten eettisesti vaativaa työtä, joka edellyttää ammattilaiselta kykyä empaattiseen asennoitumiseen silloinkin, kun vanhemmuutta joudutaan lapsen edun mukaisesti rajaamaan.

3. Päihteiden ongelmallinen käyttö ja vanhemmuus

3.1. Yleiskatsaus päihdeongelman määrittelyyn ja hoitoon Suomessa

Tutkielman suppeuden vuoksi en voi mennä syvälle päihdeongelman tai -riippuvuuden määrittelyyn eri ulottuvuuksiin, vaan kuvaan niitä tiiviisti ja rajaan päihteiden ongelmallisen käytön tarkastelun vanhemmuuteen. Päihdehuoltolain (PHL 41/1986, 2§) mukaan päihteillä tarkoitetaan päihtymistarkoituksessa käytettävää ainetta, jotka voidaan jakaa esimerkiksi alkoholiin, lääkkeiden väärinkäyttöön ja laittomiin huumeisiin. Tutkielmani kannalta tämä jako ei ole oleellinen, enkä siksi tee jatkossa eroa päihteiden välillä, vaikka käytännön päihdetyössä onkin tärkeää ymmärtää erilaisiin päihteisiin ja niistä toipumiseen liittyviä erityispiirteitä (ks. Holmberg ym. 2015a). Päihderiippuvuutta ja päihdeongelmia on tutkimuksellisesti lähestytty muun muassa psykologisesta, lääketieteellisestä ja sosiologisesta näkökulmasta ja riippuvuuden vaikutusten on havaittu ulottuvan yksilön elämässä moniin fyysisiin, psyykkisiin ja sosiaalisiin osa-alueisiin. Vaikka päihderiippuvuuden asiantuntijamäärittely näyttää usein painottuvan lääketieteellisiin ja psyykkisiin selitysmalleihin, ei sitä koskevasta ymmärryksestä ole löydetty täyttä yksimielisyyttä. (Pirskanen & Järvinen-Tassopoulos 2021, 14–17; Ruisniemi 2006, 19–21).

Päihderiippuvuuden käsitteen sijaan käytän tutkielmassa päihteiden ongelmallisen käytön käsitettä, koska näen sen antavan väljyyttä päihdekäytöstä vanhemmuuteen aiheutuvien haittojen tarkasteluun. Käytön ongelmallisuutta voidaan pysähtyä katsomaan niin käyttäjän itsensä, ammattilaisten, läheisten, vertaisten kuin lastenkin näkökulmista riippumatta siitä, ymmärretäänkö päihdekäyttö riippuvuudeksi vai muilla tavoin haitalliseksi. Etenkin lapsen kannalta vanhemman päihdekäyttö saattaa tuntua ongelmalliselta silloinkin, kun aikuinen itse kokee käyttönsä kohtuullisena (Holmberg ym. 2015b, 358; Takala & Roine 2013, 27). Perheitä koskettavan ongelmallisen päihdekäytön tarkastelussa kaikkien asianosaisten näkökulmat ovat kokonaiskäsitteen rakentamiseksi tärkeitä, jotta tukea voidaan osoittaa jokaiselle tarpeen mukaisella tavalla.

Päihdepalvelut asettuvat Suomessa niin sosiaali- kuin terveydenhuollonkin alueille, ja palvelujärjestelmä rakentuu useiden eri toimijoiden varaan (Levola ym. 2021; Poikonen & Kekoni 2019). Asiakas on oikeutettu saamaan tarpeitansa vastaavia päihdepalveluja joko terveydenhuoltolain tai sosiaalihuoltolain nojalla sen mukaan, kumpi paremmin toteuttaa asiakkaan etua (ks. Shl 1301/2014, 2§ 2 mom.). Käytännössä palveluihin pääseminen ei aina ole helppoa itsenäistä hoitoon hakeutumista suosivan ja hajanaisen palvelujärjestelmän vuoksi (Poikonen & Kekoni 2019). Kunnat ovat vielä toistaiseksi järjestämisvastuussa päihdepalveluista, jotka voidaan jakaa perus- ja

erityistason palveluihin sekä avo-, laitos- ja sosiaalipalveluihin. Palveluita tuottavat kuntien lisäksi yritykset ja järjestöt. (Kotovirta ym. 2021, 24–25.) Perustason palveluilla tarkoitetaan esimerkiksi terveydenhuollossa tehtävää päihdeongelman arviointia tai päihdeongelman tunnistamista neuvolassa. Erityistason päihdepalveluihin kuuluvat muun muassa A-klinikat tai muut päihdehoitoyksiköt ja esimerkkejä laitoshoidosta ovat lyhytaikaiset selviämis- ja katkaisuhoidot sekä joidenkin viikkojen mittaiset kuntoutusjaksot. (Partanen 2015, 485–488.)

Päihdepalveluiden toteuttamista on tarkasteltu myös erityisten asiakasryhmien kohdalla, joista tutkielmani kannalta oleellisia ovat perheille tarkoitettut kuntoutuspalvelut (ks. esim. Hyytinen 2013) ja erityisesti raskaana olevia äitejä tai vauvaperheitä koskevat palvelut (ks. Andersson 2019; Arponen & Häkkinen 2021). Perhekuntoutuksessa tuki kohdistuu vanhemman toipumisen lisäksi muun muassa lasta haavoittaneiden kokemusten käsittelyyn ja perheenjäsenten välisiin suhteisiin. Perhekuntoutukseen pääsy voi antaa vanhemmalle ja lapselle mahdollisuuden työstää vaikeita kokemuksia, joita ongelmallinen päihdekäyttö on aiheuttanut. (Hyytinen 2013, 256–259, 262–263.) Vauvaperheille suunnattu, kansainvälistäkin kiinnostusta herättänyt suomalainen Pidä kiinni -hoitojärjestelmä keskittyy lapsen edun turvaamiseen päihdekuntoutuksessa. Kuntoutuksen tavoitteeksi asettuukin vanhempien päihteettömyyden tukemisen lisäksi turvallisten olosuhteiden takaaminen vauvalle. Vanhemmuuden tukeminen nähdään keskeisenä väylänä toipumistavoitteiden saavuttamiseen, kun vanhempi alkaa pohtia päihdekäyttöä vauvan näkökulmasta. (Andersson 2019.)

3.2. Vanhemman päihteiden käytön ongelmallisuus

Vanhemman päihdekäyttö voi olla haitallista hänelle itselleen, mutta myös hänen läheisilleen ja lapsilleen. Itäpuisto (2013, 534) on todennut päihdetyön ja lastensuojelun sosiaalityön limittyvän, koska päihdeongelmat ovat usein yhtenä tekijänä perheen lastensuojelutarpeen taustalla (ks. myös Hiltunen 2015, 78–83). Vaikka päihdeongelmien on tutkimuksissa havaittu aiheuttavan riskin vanhemmuuden heikkenemiselle, on kuitenkin syytä korostaa päihteitä ongelmallisesti käyttävien vanhempien yleensä pitävän lapsiaan tärkeinä siinä missä muutkin vanhemmat (Pirskanen ym. 2016, 49). Lastensuojelun sosiaalityössä onkin varottava päihteitä ongelmallisesti käyttävän vanhemman leimaamista silloinkin, kun lapsen etua uhkaavia piirteitä vanhemmuudessa kohdataan ja arvioidaan.

Vanhempien päihdekäytön riskit voivat liittyä esimerkiksi lapsen ja vanhemman ristiriitaisiin tulkintoihin päihteiden käytön haitallisuudesta tai tilanteisiin, joissa lapsi joutuu ottamaan ikätasoonsa nähden liian suurta vastuuta perheen asioista (Holmberg ym. 2015b, 358–359). Vanhemman ongelmallinen päihdekäyttö ei välttämättä yksinään aiheuta riskiä lapsen edun vaarantumisesta perheessä, mutta koska päihdeongelmiin usein kietoutuu muitakin sosiaalisia

riskitekijöitä, voidaan päihteiden ongelmallista käyttöä pitää vähintäänkin viitteenä perheen tuen tarpeesta (ks. Raitasalo ym. 2016, 92–93). Joskus vanhempien päihteinen arki on voinut altistaa lapsia asioille, ”joilta työntekijänä mielellään sulkisi silmänsä” (Hyytinen 2013, 256). Sellaisten tilanteiden purkamisessa ammattilaisilta edellytetään paitsi jämäkkää lapsen edun turvaamista, myös herkkyyttä ja avoimuutta, jonka varaan luottamuksellinen yhteistyö perheen kanssa voi rakentua (ks. mt. 259–261).

Vanhemman päihdekäyttö voi olla yksi merkittävä tekijä lapsen vanhempien eron taustalla ja ero voikin parhaimmillaan ratkaista vanhempien välisiä ongelmia (Kokko 2019, 85–86). Erokaan ei kuitenkaan aina tuo lapselle helpotusta päihteiden ongelmalliseen käyttöön liittyviin ongelmiin, jos vanhemman päihdekäyttö edelleen heijastuu lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen (Orjasniemi & Kurvinen 2017, 135). Vanhempien erotilanteessa on pyrittävä turvaamaan lapsen oikeus molempien vanhempiensa rakastamiseen silloinkin, kun toinen vanhemmista käyttää päihteitä ongelmallisella tavalla (Kokko 2019, 88). Tämä voi kuitenkin olla käytännössä vaikeaa esimerkiksi silloin, jos lapsi on päihdekäytön seurauksena altistunut väkivallalle joko sen suorana kohteena tai todistajana (ks. Orjasniemi & Kurvinen 2017, 134–139). Itseen tai toiseen vanhempaan kohdistunut väkivalta ja vanhempien väliset ristiriidat ovat lapsen elämää raskaasti kuormittavia asioita, joiden käsittelyssä lapsi ja koko perhe voivat tarvita tukea.

Vanhempien ongelmalliseksi tulkittuun päihdekäyttöön liittyy yhteiskunnassa usein epäonnistumisen leima ja ongelmallinen päihdekäyttö voi asettaa vanhemman yleisen moralisoinnin kohteeksi. Leimautumisen kokemus voi entisestään vahvistua silloin, kun vanhempi itse tiedostaa omasta päihdekäytöstään aiheutuneet lapsia haavoittavat seuraukset ja kokee niihin liittyvää syyllisyyttä sekä surua menetetyistä ajasta lapsen kanssa. (ks. Virokannas 2019.) Leimautumisen taakkoja tulee vanhempien kanssa työskenneltäessä pyrkiä purkamaan, mutta sen varjolla ei saa sivuuttaa lapsen kokemaa pahaa (ks. Orjasniemi ja Kurvinen 2017, 140). Lähtökohtaisesti voitaneen uskoa, että päihteitä vakavastikin ongelmallisella tavalla käyttänyt vanhempi tahtoo lapselleen hyvää. Tällöin lapsen etu voi asettua työskentelyssä yhteiseksi maaperäksi, jonka varassa luottamusta ammattilaisten ja vanhemman välille voidaan rakentaa.

3.3. Vanhemmuus päihde- ja sosiaalipalveluissa

Suomalainen sosiaali- ja terveystalvvelujärjestelmä taipuu hankalasti avaamaan vanhemmuuden ja ongelmallisen päihdekäytön solmua, koska palveluissa keskitytään yleensä vain yhteen tarpeeseen kerrallaan (Andersson 2019). Vanhemmuutta ja perhe-elämää koskevat tarpeet ovat kuitenkin

vaikeasti erotettavissa vanhemman ongelmalliseen päihdekäyttöön liittyvistä tarpeista silloin, kun päihdekäyttö on haitannut perheen elämää. Bardy ja Heino (2013, 35) ovatkin ehdottaneet kokeilua, jossa yhdistettäisiin lastensuojelun, mielenterveystyön, päihdehuollon ja perheneuvolan osaaminen. Ajankohtaisessa lastensuojelun systemisessä mallissa (ks. Aaltio & Isokuorti 2019) voisi nähdä mahdollisuuden tämänkaltaiseenkin laajenemiseen. Monialaisiin tarpeisiin vastaamisen tapoja on hiljattain pyritty löytämään myös selkiyttämällä raskaana olevia naisia ja vauvaperheitä koskevaa palveluketjua ja vastuunjakoa (Arponen & Häkkinen 2021, 5).

Päihdehoidon saaminen ei useista syistä aina toteudu yhdenvertaisesti ja päihdepalvelujen onkin arvioitu tavoittavan vain noin kolmasosan päihteitä ongelmallisesti käyttävistä henkilöistä (Poikonen & Kekoni 2019; Vanjusov ym. 2021). Vanhempien kohdalla yksi kynnys päihdehoitoon hakeutumiselle voi olla lastensuojelun pelko (Pitkänen ym. 2014a, 281–282; Ruisniemi 2006, 190). Toisaalta silloin, kun vanhemman toipuminen on jo pidemmällä, saattaa hän toivoa päihdehoidon välittävän lastensuojeluun ajantasaista tietoa päihdekäytöstään (Pitkänen 2011, 60). Koska päihdehuollon ammattilaisilla on lakiin (LsL 417/2007, 25§) perustuva velvollisuus ilmoittaa työssä kohtaamastaan lastensuojelullisesta huolesta, tulisi vanhempien lastensuojelua koskeva pelko ottaa vakavasti ja tavoitella sen purkamista. Voisi olla syytä esimerkiksi pyrkiä lievittämään vanhempien leimautumisen uhkaa rakenteellisen sosiaalityön keinoin tuottamalla ymmärrystä erilaisista reiteistä hyvään vanhemmuuteen ja tekemällä näkyväksi erilaisia elämäntilanteita puutteellisen vanhemmuuden taustalta (ks. Virokannas 2019).

Kun vanhempi on hakeutunut päihdehoitoon, on hoito ja tuki usein aikuiskeskeistä ja päihdehoidon tavoitteisiin keskittyvää (Andersson 2019). Asiakkaan vanhemmuus ja sen vaikutukset tulisi kuitenkin ottaa huomioon; vanhemmuus voi olla päihdekäytöstä toipuvan asiakkaan elämässä muutosta edistävä, mutta myös työstämistä vaativa, mahdollisesti kuormittava asia (ks. Andersson 2019; Ruisniemi 2006, 191–192). Päihdepalveluja käyttäneiden vanhempien tarve vanhemmuutta koskevalle myönteiselle palautteelle onkin tunnistettu merkittäväksi (Pitkänen ym. 2014b, 73, 94). Vanhemmuus ja sen tukeminen päihdehoidossa saattavat osoittautua tärkeiksi voimavaroiksi toipumisen tavoitteluun sitoutumisessa (ks. Pitkänen 2011, 41, 86–87; Ruisniemi 2006, 176), mutta vanhemmuuden tukeminen päihdepalveluissa voi olla tärkeää myös lapsen edun kannalta. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää päihdehoidon ja perhekohtaisen sosiaalityön välisen yhteistyön sujuvuuteen sekä lapsen tarpeiden huomioimiseen myös päihdepalveluissa (Itäpuisto 2013, 538–541).

Lastensuojelun suhde vanhemman ongelmalliseen päihdekäyttöön on usein kontrollin värittämää; lastensuojelun sosiaalityö saattaa esimerkiksi edellyttää vanhempaa osallistumaan päihdehoitoon

huostaanoton välttämiseksi (Pitkänen ym. 2014b, 76–77). Lastensuojelun kontrolli voi yhtäältä saada vanhemmat kyseenalaistamaan lastensuojelun työntekijöiden riittävää tietoisuutta päihdehoidosta (ks. mt., 81), mutta toisaalta ymmärrys vaikeistakin lastensuojelutoimista voi päihdekäytöstä toipumisen myötä muuttua (ks. Pitkänen 2011, 101). On kuitenkin tärkeää arvioida, löytyykö lastensuojelun ammattilaisilta riittävää perusymmärrystä päihteiden ongelmallisen käytön ilmiöstä sekä yhteistyöstä päihdehoidon ammattilaisten kanssa. Hyviä käytäntöjä perhettä koskevien palveluiden ammattilaisten väliseen yhteistyöhön tulisi kehittää. Sosiaalityön kentälle voisi luontevasti asettua vastuu ammattilaisten välisen yhteistyön sujuvuudesta silloin, kun päihteitä ongelmallisesti käyttävä vanhempi ja hänen perheensä ovat useiden eri palveluiden piirissä (vrt. Arponen & Häkkinen 2021, 15).

Olen edellä tutkielmaa taustoittavassa osiossa pyrkinyt kuvaamaan ymmärrystäni vanhemmuuden ja ongelmallisen päihdekäytön yhteen kietoutumisesta. Ymmärrys vanhemmuudesta on tärkeää niin sosiaalityössä kuin päihdehoidossakin, vaikka ilmiötä katsotaankin näissä eri näkökulmista. Päihdehoito kiinnittyy yleensä päihdepalveluja tarvitsevaan aikuiseen ja hänen tarpeisiinsa, kun taas lastensuojelun keskiössä on lapsen edun ja hyvinvoinnin turvaaminen. Vanhemmuuden tukemisessa nämä näkökulmat asettuvat enemmän toisiaan täydentäviksi kuin toisilleen vastakkaisiksi. Päihteiden ongelmallinen käyttö vanhemmuudessa voi aiheuttaa perhe-elämään solmun, jonka avaamiseksi tukea tulee kohdistaa useisiin asioihin samaan aikaan. Tätä tukea tarkastelen seuraavaksi päihdehoidossa annetun vanhemmuuden tuen näkökulmasta.

4. Tutkimusasetelma

4.1. Tutkimuskysymys ja tutkimuksen tavoite

Tässä kirjallisuuskatsauksessa kysyn, millaisiin seikkoihin vanhemmuuden tukea päihdehoidossa kohdistetaan. Aineiston analyysin vaiheessa olen eritellyt tutkimuskysymykseni seuraaviin osakysymyksiin:

1. Millaisiin vanhempaan yksilönä liittyviin seikkoihin tukea kohdistetaan?
2. Millaisiin lapsen yksilönä liittyviin seikkoihin tukea kohdistetaan?
3. Millaisiin vanhempi-lapsisuhteeseen liittyviin seikkoihin tukea kohdistetaan?
4. Millaisiin vanhempi-kumppanisuhteeseen liittyviin seikkoihin tukea kohdistetaan?

Pyrin näiden erittelyiden avulla ymmärtämään, millaisia vanhemmuuden tuen tarpeita aineistossa tunnistetaan.

4.2. Tutkimusaineiston ja sen keruun kuvaus

Aloitin tutkielman aineiston keruun kartoittavilla hauilla eri tietokannoista ja hakulausekkeiden muodostamisella vuoden 2021 lokakuussa. Kartoittavien hakujen perusteella huomasin, että tutkimusongelmaan vastaavia vertaisarvioituja empiirisiä tutkimusartikkeleita ei suomalaisista julkaisuista löytynyt ja siksi päädyin kokoamaan aineistoni kansainvälisen tutkimuksen kentältä. Aineiston valintaa varten muodostin sisäänoton ja ulossulun kriteerit (ks. Liite 1). Tein tiedonhakua kuudesta eri tietokannasta osin erilaisin hakulausekkein ja -ehdoin, ja löysin yhteensä 653 artikkelia (ks. Liite 2). Osa eri tietokantojen hakutuloksista oli päällekkäisiä, mutta jokaisesta hausta löytyi myös sellaisia aihepiiriä koskevia tutkimuksia, joita ei muista hakukannoista löytynyt.

Aineiston valinnan ensimmäisessä vaiheessa kävin tulokset läpi otsikko- ja tiivistelmätasolla, ja sisäänoton kriteerien perusteella valitsin tarkempaan tarkasteluun 69 vanhemmuuden tukemista käsittelevää artikkelia. Seuraavaksi tutustuin artikkeleiden sisältöön tarkemmin ja jätin ulossulkukriteereideni mukaisesti aineiston ulkopuolelle esimerkiksi sellaiset tutkimukset, joissa vanhemmuutta tuettiin päihde- ja sosiaalihuollon yhteistyönä tai joissa vanhemmuuden tukeminen ei yksinään ollut tutkimuksen keskiössä. Jotkin tietokantahakujen tulokset eivät itsessään soveltuneet tutkimusongelmaan vastaamiseen, mutta niiden lähdeluettelosta löysin aihepiiriä koskevia artikkeleita, jotka poimin lumipallohakuna mukaan mahdolliseen aineistoon. Tämän vaiheen jälkeen tarkastelussa oli 29 artikkelia. Tutkielman laajuus huomioon ottaen pyrin kuitenkin rajaamaan aineiston noin 10–15 artikkelin kokoiseksi, joten painotin aineiston valinnassa tutkimusongelman

kannalta perusteltua aineiston monipuolisuuden kriteeriä. Perehdyin artikkeleihin edelleen tarkemmin ja valikoin sieltä mahdollisimman tuoreet vanhemmuuden tukea päihdehoidossa käsittelevät artikkelit siten, että aineistoni pitäisi sisällään kuvauksia sekä isille että äideille kohdistetuista, monilla eri orientaatioilla toteutetuista tuen muodoista. Näin aineisto rajautui 16 artikkeliin, joista yhden kuitenkin jouduin jo analyysivaiheen aloitettuani jättämään pois aineistosta, kun havaitsin sen vanhemmuuden tuen toteuttamisen sijaan käsittelevän tukeen liittyviä ennakkoletuksia.

Aineistoni koostuu siis 15 artikkelista, joista vanhin on julkaistu vuonna 2009 ja loput vuosien 2015–2021 aikana. Aineiston tuoreus on tärkeää, koska ymmärrys vanhemmuudesta ja siihen liittyvistä tuen tarpeista on eri aikoina painottunut eri tavoin, ja tässä tutkielmassa olen kiinnostunut mahdollisimman ajantasaisesta ymmärryksestä. Aineiston taulukkomuotoinen kuvaus on tutkielmassani liitteenä (Liite 3). Taulukkoon on kunkin artikkelin osalta kirjattu tiedot maista, joissa tutkimukset on tehty, tutkimukseen osallistuneista ja vanhemmuuden tuen keskeisistä piirteistä. Tutkielmani tekstissä viitataan artikkeleihin numeroilla, jotka olen kunkin artikkelin kohdalle taulukkoon merkinnyt. Aineiston artikkeleista kaksi on löytynyt aiemmin kuvaamallani lumipallohauulla (4 ja 9), ja jokainen artikkeli on valikoitunut aineistoon muodostamiani sisäänoton ja ulossulun kriteerejä soveltamalla.

Koska pyrkimyksenäni on ollut rakentaa mahdollisimman rikasta kuvausta vanhemmuuden tuen kohdistumisesta päihdehoidossa, olen sisällyttänyt aineistoon monia erilaisia interventioita ja tukiohjelmia koskevia artikkeleita. Enemmistö tutkimuksista on kvantitatiivisia (2, 4, 5, 6, 9, 10, 13, 14 ja 15), jolloin tukea saaneiden vanhempien ääni välittyy tutkimukseen valittujen mittarien kautta ja sitä kautta myös ammattilaisten rajaamista näkökulmista. Aineistossa on myös mixed-methods-tutkimuksia (1, 7 ja 8), joissa yhtäältä tutkijoiden valitsemat mittarit välittävät tietoa tuen tavoitteista ja sen vaikutuksista, toisaalta tukiohjelmaan osallistuneista vanhemmista kootut fokusryhmäkeskustelut ja niiden laadullinen analyysi tuovat esille vanhempien kokemuksia ja tulkintoja tuesta ja sen vaikutuksista. Loput aineiston artikkeleista ovat laadullisia tutkimuksia (3, 11 ja 12), jotka välittävät monitahoista kuvaa vanhempien kokemuksista ja käsityksistä vanhemmuuden tuen merkityksestä ja vaikutuksista.

Vanhemmuuden tukemisen kesto vaihtelee aineistossani 21 päivästä (3) korkeintaan yhden vuoden mittaiseen (14) tukijaksoon. Suurin osa tukimuodoista on kestoaltaan 6–12 viikkoa (1, 4, 5, 7, 9, 10, 13 ja 15). Osassa aineistosta tuen kesto ei käy ilmi (8 ja 12). Aineistossa on esimerkkejä sekä isille (4, 7, 8 ja 15) että äideille (1, 2, 3, 9, 10, 11, 12 ja 13) osoitetuista tuen muodoista. Näiden lisäksi tukea osoitetaan vanhemmille sukupuolesta riippumatta tai koko perheelle (5, 6 ja 14). Analyysissa

en keskity tarkastelemaan äideille ja isille annettujen tukimuotojen eroja tai yhtäläisyyksiä, vaan pyrin rakentamaan kokonaiskuvaa vanhemmuuden tukemisesta. Aineistossa on kuvauksia yksilö- tai perhekohtaisesta tuesta (2, 4, 6, 7, 10, 12 ja 15) ja ryhmämuotoisesta tuesta (1, 5, 8, 9, 11, 13) sekä molempia näitä sisällyttävistä tuen muodoista (3 ja 14).

Tuen muodot ja orientaatiot niiden taustalla ovat monimuotoiset. Osa tukimuodoista keskittyy traumatietoiseiin ja tietoisien läsnäolon (*mindfulness*) menetelmiin (1, 6, 8 ja 9); osassa kiintymyssuhdetietoisuus on olennaista (2, 8, 10 ja 13). Aineistossa on paljon kuvauksia sellaisista menetelmistä, jotka perustuvat psykoedukaatioon ja keskittyvät jollain tavalla uuden käyttäytymisen oppimiseen (4, 5, 7, 11 ja 15). Suurin osa tuen muodoista kuitenkin yhdistelee erilaisia orientaatioita ja tuen antamisen tapoja, joten en ole nähnyt mielekkääksi analysissani jaotella tukiohjelmia jäykästi tietyn orientaation mukaan (vrt. Karttunen 2016). Osassa artikkeleista otetaan kantaa siihen, millainen tuen orientaatio ja sisältö olisi päihteitä ongelmallisesti käyttävien asiakkaiden vanhemmuuden tukemiseksi osuvinta ja vaikuttavinta, ja näin aineistoni sisällä otetaankin useita eri asentoja siihen nähden, millainen tuki nähdään parhaiten paikkansa perustelevana. Tätä aihepiiriä en tutkimuskysymykseni puitteissa käsittele tämän laajemmin, mutta aineiston moniäänisyys on hyvä tiedostaa.

4.3. Tutkimusmenetelmät

Kandidaatin tutkielma toteutetaan laadullisen kirjallisuuskatsauksen menetelmällä. Laadullisen tutkimusperinteen mukaisesti tutkimusprosessi etenee syklimäisesti (Kallio 2006, 23) ja sen etenemistä kuvataan lopullisessa tutkimusraportissa. Kirjallisuuskatsauksella pyritään paitsi kokoamaan aiempaa tutkimusta yhteen, myös kriittisesti arvioimaan sitä ja luomaan jotakin uutta tietoa tai näkökulmaa – synteesiä – aiheesta (Torraco 2005, 358, 361–362). Sosiaalityön kannalta olennaista on ottaa huomioon sosiaalityön kontekstisidonnainen, yksilö-ympäristö-suhteeseen kiinnittyvä filosofia sekä pyrkiä tuottamaan ammatillista tietoperustaa rikastavaa tietoa (Crisp 2015, 292). Tutkielmani tavoitteena onkin päihteitä ongelmallisesti käyttävän vanhemman tukemisen kuvauksella rakentaa ammatillista tietoperustaa rikastavaa yleiskuvaa ilmiöstä, jossa vanhemmuus ja ongelmallinen päihdekäyttö kietoutuvat toisiinsa.

Kirjallisuuskatsauksesta on erotettavissa joitakin päävaiheita, joista keskeisimpiä ovat tutkimusongelman määrittäminen, aineiston kokoaminen ja analyysi sekä tutkimustulosten pohdinta (Kallio 2006, 23). Yksityiskohtaisemmat huomiot kirjallisuuskatsauksen toteuttamisesta liittyvät muun muassa siihen, mitä tietokantoja ja hakulausekkeita aineiston hakuun käytetään ja millaisin

kriteerein aineistoa tutkimukseen hyväksytään; aineiston valitsemiseksi tulee muotoilla sisäänoton ja ulossulun kriteerit, joiden perusteella aineisto systemaattisesti valikoidaan (Crisp 2015, 290–291). Onnistuneiden aineistonkeruuvalintojen löytämiseksi on usein syytä tehdä kartoittavia hakuja, erityisesti silloin, kun aineistoa etsitään kansainvälisistä tietokannoista, koska suomalaiset käsitteellistykset eivät aina sellaisenaan käänny englannin kielelle (Crisp 2015, 288; Koivisto & Haverinen 2006, 123–124). Tietokantoja on myös hyvä haarukoida laajalla otteella, jotta mitään oleellista ei jäisi tutkimuksen ulkopuolelle (Crisp 2015, 288). Näitä periaatteita olen soveltanut tutkielman aineistohakuprosessissa, jota kuvasin tarkemmin edellisessä alaluvussa.

Toteutan aineiston analyysin soveltaen sekä aineistolähtöistä että teoriaohjaavaa analyysin tapaa. Tuomen ja Sarajärven (2018, luku 4) mukaan aineistolähtöisellä analyysillä viitataan sellaiseen aineiston tarkastelun ja jäsentämisen tapaa, jossa pyritään sulkemaan ulos kaikki ilmiöstä aiemmin saatu teoreettinen tieto ja tekemään aineistosta havaintoja ”puhtaasti” sen perusteella, mitä siinä sanotaan. Tähän pyrittäessä laadullisessa tutkimusperinteessä on kuitenkin selvää, ettei mikään havainto ole vapaa niitä tekevän tutkijan ennakkokäsityksistä, ja siksi tutkijan tulee olla niistä tietoinen. Tämän lisäksi on tehtävä tutkimuksen lukijalle näkyväksi niitä ajatusketjuja, joilla tutkija on analyysiaan toteuttanut. Teoriaohjaavalla analyysillä tarkoitetaan sellaista analyysin tapaa, jossa aiempaa teoretietoa käytetään joustavasti analyysin apuna ja jäsentäjänä. Analyysi ei tällöin jäykästi perustu tiettyyn teoriaan, mutta esimerkiksi analyysin teemoittelun tai tyypittelyn vaiheessa tutkija voi päättää jäsentää löydöksiään ilmiötä koskevan aiemmin rakennetun teoreettisen jäsentelyn mukaan. Tällöin aineiston analyysi aloitetaan aineistolähtöisesti, mutta tutkijan sopivaksi katsomassa vaiheessa siihen liitetään mukaan aiempi ilmiötä koskeva tieto. (Mt.) Analyysini on aineistolähtöisesti painottuvaa, mutta ymmärrystäni haastavissa vaiheissa olen myös löyhästi hyödyntänyt teoriaohjaavan analyysin tapaa.

Hyödynsin aineiston analyysissä Atlas.ti-ohjelmaa, Excel-taulukkoita sekä Word-tiedostoja. Analyysin alussa siirsin kaikki aineistoni artikkelit Atlas.ti-ohjelman projektiin, jossa poimin *Tuki* ja *Vaikutus*-koodien avulla aineistosta jokaisen vanhemmuuden tukea tai sen vaikutusta kuvaavan maininnan. Ensimmäisen koodauskierroksen jälkeen luin artikkelit uudelleen varmistuakseni koodauksen johdonmukaisuudesta. Seuraavaksi pyysin ohjelmalta tulostuksen koodeista ja niiden sisällöistä Excel-taulukkoon. Tässä vaiheessa analyysiprosessini hetkeksi pysähtyi, koska mielekästä tapaa jäsentää aineistoa ei tuntunut löytyvän. Tällöin sovelsin löyhästi teoriaohjaavan analyysin tapaa palaamalla lukemaan vanhemmuuden arviointia ja tukemista koskevaa kirjallisuutta. Kirjallisuuteen peilaten harkitsin aineiston jäsentämistä ensin sisällöittäin erilaisten mainintojen mukaan, mutta en kyennyt muodostamaan mielekästä, aineistoa tyhjentävää jakoa. Useiden miellekarttojen piirtämisen

ja kirjallisuuteen peilaavien pohdintojen jälkeen löysin aineistosta mielekkäät luokat, joihin pystyin sijoittamaan kaikki aineistosta koodaamani tukea kuvaavat ilmaisut. Näistä analyysiluokista muodostin myös lopulliset, alkuperäistä tutkimuskysymystäni tarkentavat kysymykset. Analyysiluokkien rakentamisessa olikin pitkälti kyse ”keksimisen logiikasta” (ks. Tuomi ja Sarajärvi 2018, luku 4), ja kun sopivat analyysiluokat löytyivät, eteni analyysin loppuvaihe ilman suurempia pysähdyksiä.

4.4. Tutkimuksen eettisyys

Koska tutkielmani aihe koskee oikeita ihmisiä ja sensitiivisiä ilmiöitä heidän elämässään, olen tutkimusprosessin alusta alkaen pyrkinyt lähestymään aihetta kunnioittavasti ja eettisesti. Päihteiden ongelmallisen käytön kaltaisten sensitiivisten ja mahdollisesti leimaavien aiheiden käsittelyssä on oltava erityisen herkkä siinä, millaisia sanoja tutkittavasta ilmiöstä käyttää sekä pohdittava, millaisia asenteita tai ennako-oletuksia omista ajattelun tavoista voi löytyä. (Ks. Vuori 2021.) Tutkimuksellisiin valintoihini ja ajatteluuni ovat voineet vaikuttaa henkilökohtaiset kokemukseni äitiydestä, sosiaalityön opiskelusta ja ongelmallisen päihdekäytön kohtaamisesta. Näiden kaikkien osalta minulle on muodostunut tietty tapa katsoa maailmaa ja tutkimusongelmani kohteena olevaa ilmiötä, jonka olen kuitenkin pyrkinyt tiedostamaan ja josta olen aineistoa herkästi kuunnellen (ks. Juhila 2021) pyrkinyt myös etääntymään. Ajattelen kokemusteni olleen tutkielman teossa myös hyödyksi, koska minulla on ollut tutkimaani ilmiöön tarttumapintaa ja olen pystynyt peilaamaan lukemiani asioita konkreettisiin elämän kokemuksiin ja niiden herättämiin ajatuksiin.

Olen kaikissa tutkielman teon vaiheissa noudattanut hyvää tieteellistä käytäntöä muun muassa pyrkimällä rehellisyyteen, yleiseen huolellisuuteen ja tutkimukselle asetettujen kriteerien noudattamiseen (ks. TENK 2012, 6–7). Kirjallisuuskatsauksessa erityisen tärkeää on kiinnittää huomiota huolellisuuteen ja tarkkuuteen aineiston etsinnässä ja sen sisäänottoa ja ulossulkua koskevissa perusteluissa. Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti olen myös tutkielman taustoittavassa osuudessa perehtynyt tutkielmani keskeisiin ilmiöihin riittävän laajasti ja kunnioittanut kaikkien tutkielmani sisältöihin vaikuttaneiden tutkijoiden töitä viittaamalla heidän ajatuksiinsa ja löytöihinsä asianmukaisella tavalla.

5. Vanhemmuuden tuen kohdentuminen päihdehoidossa

Seuraavaksi esittelen, millaisiin seikkoihin vanhemmuuden tuki päihdehoidossa aineistoni perusteella kohdistuu. Olen sijoittanut tuen kohteita neljään luokkaan sen mukaan, ketä tai keitä koskevasta tuesta on kyse. Tunnistin aineistostani, että tuki keskittyy vanhemman tai lapsen yksilöllisiin tarpeisiin, vanhempi-lapsi-suhteeseen tai vanhempi-kumppani-suhteeseen. Tässä yhteydessä suhteella tarkoitetaan paitsi vuorovaikutussuhdetta, myös välittömästi suhteeseen kiinnittyviä käsityksiä, taitoja tai muita valmiuksia. Olen rakentanut jaon oman analyysini pohjalta, jotta tuen kohdentuminen eri alueille tulisi näkyväksi. Tuki ei aineistossa kuitenkaan selvärajaisesti kohdistu yksittäisiin luokkiin, vaan samalla tuella voidaan tavoitella useisiin tarpeisiin vastaamista. Koska tavoitteenani on ollut rakentaa mahdollisimman rikasta kuvausta tuen kohdentumisesta, en ole ollut kiinnostunut siitä, missä suhteessa tuki kuhunkin luokkaan painottuu eikä tuki näin ollen kohdistu luokkiin tasaisesti. Olen tiivistänyt analyysini tulokset taulukkoon (Taulukko 1), jonka sisältöjä avaam tarkemmin alaluvuissa.

Taulukko 1. Vanhemmuuden tuen kohdistuminen

1. Vanhemmalle yksilönä	Päihdekäytöstä toipuminen Traumatausta Sosiaalinen tuki Käsitykset Tunteiden säätely Kokonaisvaltaisuus
2. Lapselle yksilönä	Käytös ja vointi Sosiaalinen tuki Turvattomat olosuhteet
3. Vanhempi-lapsisuhteessa	Suhde Pätevyys Sosiaalinen tuki
4. Vanhempi-kumppanisuhdeessa	Väkivalta ja vihamielisyys

5.1. Vanhempi yksilönä

Päihdekäytöstä toipuminen on aineistossa keskeinen tuen kohde. Erityinen kiinnostus kohdistui muutoksiin vanhemman päihdekäytössä ja raittiuden tukemiseen (1, 3, 5, 6, 10, 14 ja 15) osana vanhemmuuden tukemista. Päihteiden ongelmalliseen käyttöön liittyen päihdehoidossa käsiteltiin häpeän ja syyllisyyden tunteita sekä leimautumisen (*stigman*) kokemuksia (1, 5 ja 11) ja pyrittiin vahvistamaan vanhemman toipumistavoitteisiin sitoutumista sekä kykyjä selvittää kuormittavista tilanteista ilman päihteitä (12, 14). Aineistossa tarkasteltiin myös päihteiden yhteyttä vanhemmuuteen; vanhemmuuteen ja perheeseen liittyvien myönteisten kokemusten ymmärrettiin voivan tukea päihdehäiriöstä toipumista (2, 3). Jotkut vanhemmuuden tuki-interventioihin osallistuneista vanhemmista eivät hyötäneet saamastaan tuesta muuttuneen vanhemmuuden osalta, mutta sen havaittiin auttaneen vanhempia sitoutumaan päihdehoitoon (7).

Traumataustaan kiinnitettiin erityistä huomiota osassa vanhemmuuden tuen muodoista (1, 8 ja 9). Yhtäältä vanhempien mahdollisuutta käsitellä traumaattisia kokemuksiaan pidettiin tärkeänä (1) ja toisaalta pelkkä tietoisuus vanhemman traumakokemuksista niitä syvällisemmin käsittelemättä koettiin oleellisena osana vanhemmuuden tukea (8). Tietoisuus vanhemman traumaattisten kokemusten vaikutuksesta nykyhetkeen näyttäytyi tärkeänä esimerkiksi silloin, kun pyrittiin selvittämään vanhemman lapsuudessa kokemien trauma-altistumisten yhteyttä vanhemmuuden tuen vaikuttavuuteen (9).

Sosiaalinen tuki näyttäytyi merkittävänä vanhempaan yksilönä kohdistuvana tuen muotona useissa vanhemmuuden tuen ohjelmissa (1, 3, 8, 9, 10, 11, 14). Sosiaalisella tuella tarkoitan sekä vertaisten että ammattilaisten suunnalta saatua tukea. Sosiaalisen tuen kautta vanhempi sai kokemuksia kohdatuksi ja hyväksytyksi tulemisesta (1, 3, 10, 11, 12) sekä turvallisen tilan olla haavoittuva ja kohdata syyllisyyden ja avuttomuuden kaltaisia vaikeita tunteita (1, 8). Sosiaalisen tuen kautta yksinäisyyden ja eristäytyneisyyden kokemukset lievittyivät (1, 3, 11), kun vanhempi näki, ettei ole tilanteessaan yksin. Vanhemmat saivat harjoitella luottamusta omaan kykyihinsä tekemällä valintoja (1) ja saamalla tunnustusta omalle asiantuntijuudelleen (12). Luottamuksellinen, vanhemman toimijuutta kunnioittava suhde ammattilaisten kanssa teki vanhemmuuteen liittyvien neuvojen vastaanottamisesta helpompaa (12).

Käsitykset ja niiden muuttaminen asettuivat aineistossa päihteitä ongelmallisesti käyttävien vanhempien tukemisen kohteeksi (1, 3, 11, 12 ja 14). Päihdehoidossa tunnistettiin, että käsitys itsestä epäonnistuneena voi altistaa retkahduksille (12), ja aineistosta löytyykin kuvauksia vanhemman omanarvontuntoon yksilönä tai vanhempana kohdistuvasta tuesta (1, 3, 11, 12, 14). Osa tukea

saaneista vanhemmista koki ylpeyttä suoriuduttuaan tukiohjelmasta (7), minkä voi ymmärtää kuvauksena aiempaa myönteisemmästä itseä koskevasta käsityksestä. Näin ollen tukiohjelman piiriin pääsyn ja siitä suoriutumisen voi jo itsessään tulkita keinoksi vahvistaa vanhemman myönteistä käsitystä itsestään.

Tunteiden säätelyn alle olen sijoittanut väkivaltaan ja vihamielisyyteen (4, 7 ja 13) sekä tunteiden säätelyn taitoon yleisemmin liittyvät maininnat (6, 7, 9, 10, 13). Väkivaltaisuuteen liittyen tukea kohdistettiin väkivallasta pidättäytymiseen esimerkiksi vihaan liittyvien assosiaatioiden tunnistamisen ja tunteiden ymmärtämisen taidoilla (4). Vaikka väkivalta ilmiönä on suhteeseen kiinnittyvä, olen tulkinnut sen työstämisen myös vanhempaan yksilönä kohdistuvana tuen muotona, koska väkivaltaisuus ymmärrettiin aineistossa pohjimmiltaan yksilöllisinä tunteiden säätelyn taitojen ongelmina. Tunteiden säätelyn taidoissa pienenkin myönteisen muutoksen todettiin voivan ehkäistä väkivaltaista käytöstä (13). Tunteiden säätelyn taitojen osalta tukea tarjottiin esimerkiksi tietoisien läsnäolon strategioiden opettelulla (6, 9) ja omien tunnetilojen tunnistamisen ja käsittelyn taidoilla (7, 10)

Kokonaisvaltaisuudella viitataan aineistossa laaja-alaisiin tuen kohdistumisiin. Ensinnäkin laaja-alaisuus liittyy siihen, että tuessa yhdistetään tietoa ja ymmärrystä vanhemman elämän useista samanaikaisesti vaikuttavista osa-alueista: traumaista, päihdeistä ja vanhemmuudesta (1). Vaikka osallistujien taustatietoja esiteltiin useissa vanhemmuuden tuen kuvauksissa, vain osassa kiinnitettiin erityishuomiota siihen, millainen yhteys niillä voi olla annetun tuen vaikuttavuuteen (2, 4, 7, 13, 14). Vanhempien kokonaisvaltainen – useimmin psyykkisesti painottuva – vointi oli myös esillä tärkeänä tuen kohteena (2, 4, 5, 6, 10, 14). Kokonaisvaltaista tapaa ymmärtää päihdeitä ongelmallisesti käyttävää vanhempaa kuvaa myös aineiston ymmärrys vanhemmista yhtäältä päihdeongelmistaan erillisinä yksilöinä ja toisaalta perhesuhteidensa jäseninä (3, 12). Tällöin tuen kokonaisvaltaisuus on siinä, että vanhemman tuen tarpeiden ei nähdä tyhjenevän päihde-ehtoihin ja yksilökohtaisiin tarpeisiin.

5.2. *Lapsi yksilönä*

Vaikka aineistossa lapset olivat mukana vain osassa tuki-interventioista, nousi tuen kuvauksista esiin joitakin näkemyksiä siitä, miten tuki vaikuttaa lapseen yksilönä. Lapsen tarpeita myös pohdittiin aineistossa silloinkin, kun lapsi ei ollut tuesta suoraan osallinen. Tästä syystä olen muodostanut yhdeksi luokaksi sen, millaisiin seikkoihin vanhemmuuden tuella pyritään lapsen kannalta vastaamaan. Yhdessä aineistossa lapsen oma näkökulma ja kokemus ei tule suoraan käsitellyksi, vaan lapsen asioita esitetään vanhemman tai ammattilaisten tulkintojen läpi.

Käytös ja vointi ilmenivät aineistossa useissa lapseen kohdistuvan tuen kuvauksissa. Lapsen käytös oli tuen kohteena keskeinen (2, 3, 4, 5, 10, 12 ja 13), mutta se asettui myös erityisen arvioinnin kohteeksi silloin, kun käytös tulkittiin viestiksi lapsen voinnista tai tuen vaikuttavuudesta (4 ja 5). Kun lapsi oli itse mukana hoidossa, pyrittiin hänen käytöstään tukemaan esimerkiksi ikätasoisilla säännöillä ja rajoilla (2, 3 ja 12). Tuen avulla pyrittiin myös turvaamaan lapsen hyvää vointia ja ikätasoisia kehitystä (2, 4, 5, 10, 13) esimerkiksi tulkitsemalla vanhemmuuden tuen interventio itsessään lapsen kehitystä mahdollisesti turvaavana toimenä (13).

Sosiaalinen tuki ilmeni aineistossa vertaissuhteina (3) ja taitojen harjoitteluna turvallisessa ympäristössä (2, 10, 12). Lasten itsetuntoa pyrittiin vahvistamaan (2, 3) esimerkiksi tukemalla lasten omien vertaissuhteiden rakentamista muihin hoidossa olleiden vanhempien lapsiin (3). Sosiaalisten suhteiden avulla pyrittiin purkamaan lapselle koitunutta liiallista vastuunottajan roolia ja vahvistamaan ikätasoisia toimijuutta (2, 3, 10, 12). Sosiaalisen tuen avulla harjoittelemalla lapsi saattoi löytää myös kyvyn ilmaista tunteitaan (12).

Turvattomat olosuhteet kuvasivat aineistossa ymmärrystä monien lasten elämästä. Lasten turvattomiin elinympäristöihin joutumista pyrittiin estämään esimerkiksi sallimalla vanhempien tuoda lapset hoitoon mukanaan, jotta lapset eivät olisi joutuneet erotetuiksi vanhemmastaan epämääräisiin olosuhteisiin (3). Aineistossa tunnistettiin lapsen asema raskaudenaikaisen päihdekäytön haittojen kokijana, ja näitä haittoja pyrittiin ehkäisemään tai niiden vaikutusta lievittämään (11, 14). Lapsen asumisen osalta tavoiteltiin asumista vanhemman tai vanhempien kanssa samassa taloudessa (7, 14), vaikka lapsen tilannetta ja asuinpaikkaa tarkasteltiinkin ennen kaikkea turvallisuuden näkökulmasta (3, 4, 7, 14). Lapsi tunnistettiin aineistossa turvattomien tilanteiden kokijana (3, 4, 6, 12, 14) ja tähän haavoittuvuuteen pyrittiin tuella vastaamaan.

5.3. Vanhempi-lapsisuhde

Vanhempi-lapsisuhteeseen kohdistuva tuki oli oletusteni mukaisesti sisällöltään runsain, vaikkakin vanhemmalle yksilönä kohdistuva tuki oli myös laaja-alaista. Vanhempi-lapsisuhteen ymmärrän paitsi vuorovaikutuksessa toteutuvana suhteena, myös siihen erottamattomasti kuuluvina taitoina, tietoina ja asenteina. Tunnistin aineistosta kuvauksia myös vanhempi-lapsisuhteen tueksi rakentuvasta sosiaalisesta tuesta.

Suhde on keskeinen vanhemmuutta kuvaava käsite. Moni aineiston tukimuodoista liittyi jollain tavoin kiintymyssuhdeajatteluun (2, 6, 8, 9, 10, 11, 13, 14), mutta suoria mainintoja kiintymyssuhteiden tukemisen tavoista oli verrattain vähän. Eniten aineistossa kuvattiin ylipäätään sitä, miten tuki

kohdistui vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen. Tukea kohdistettiin suhteen laatuun (1, 2, 8, 12, 14) esimerkiksi tukemalla vanhempaa luomaan intensiivistä yhteyttä lapseen ja olemaan leikkisä (2) sekä olemaan emotionaalisesti läsnä silloin, kun lapsi tarvitsee turvaa (14). Vanhemmat myös opettelivat tietoisien läsnäolon avulla avoimuutta ja hyväksyntää vanhempi-lapsisuhteessa (9) ja jäsensivät suhdettaan lapseen sen mukaan, missä määrin he kokivat siinä negatiivisuutta, lämpöä, syyllisyyden tunteita (8) tai stressiä (14). Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen lisääntyminen näkyi esimerkiksi ateriointihetkessä, jonka merkitys laajeni pelkästä ravinnon antamisesta neuvottelevaksi ja vuorovaikutteiseksi yhteiseksi hetkeksi (12).

Reflektiivinen funktio ja lapsen näkökulman ymmärtäminen olivat keskeisessä osassa vanhempi-lapsisuhteen tukemista (3, 4, 7, 8, 10, 12). Reflektiivisellä funktiolla viitattiin vanhemman kykyyn tunnistaa ja ymmärtää sekä omien että muiden ihmisten tekojen taustalla vaikuttavia emootioita ja motiiveja. Lapsen tarpeiden ja näkökulman ymmärtäminen nähtiin aineistossa tärkeäksi vanhemman ja lapsen välisen suhteen rakennuspalikaksi, jota harjoiteltiin käytännön tasolla esimerkiksi ”lapsen kieltä” oppimalla (6). Vanhempia tuettiin myös kestävästi lapsen heihin kohdistamia kielteisiä tunteita (10, 12).

Väkivalta nousi esiin erityisenä vanhemman ja lapsen välisen suhteen kielteisenä ilmiönä (4, 7, 13, 14). Lapsi tunnistettiin aineistossa väkivallan tai kaltoinkohtelun uhan kokijaksi. (4, 6, 14, 15). Tuella pyrittiin vahvistamaan väkivallatonta vanhemmuutta ja tuen puitteissa arvioitiin lapsen pahoinpitelyn riskiä. Lapsen käytöstä koskevilla vanhemman selitysmalleilla nähtiin olevan vahva yhteys lapsen kaltoinkohtelun riskiin, ja siksi näitä selitysmalleja pyrittiin muuttamaan (13). Vanhemman tunnesäätelyn taitojen vahvistamisella ja myönteisen vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemisella tavoiteltiin väkivallan uhan lieventämistä (13). Lapsen ja vanhemman välinen myönteinen vuorovaikutus näkyikin aineistossa yleisenä tuen kohteena (2, 3, 4, 5, 6, 10, 12 ja 14). Tätä vuorovaikutusta vahvistettiin esimerkiksi vanhemman ja lapsen välisessä yhteisessä toiminnassa (2, 3, 10).

Pätevyys kuvaa vanhemman tiedollisia, taidollisia ja kokemuksellisia vanhemmuuden resursseja. Tiedollisia valmiuksia tuettiin esimerkiksi lapsen kehitykseen (1, 4, 14) ja omien elämäkokemusten jäsentämiseen ja uudelleentulkintaan (1, 3, 4, 5, 10, 12) liittyvissä asioissa. Uutta ymmärrystä rakennettiin esimerkiksi päihteisen ja päihteettömän vanhemmuuden eroista ja vaikutuksista lapseen (3, 4, 5, 12) sekä vanhemman lapsen kohdistuvista odotuksista (10). Vanhemman taitoja tuettiin kohti myönteisempiä kurinpidon ja vanhemmuuden tapoja (1, 3, 4, 12, 15) ja tuen puitteissa tarkasteltiin vanhemmuuden löyhyyttä (*laxness*) ja ylimitoitettua reagointia (*overreactivity*) sekä sitä,

kuinka hyvin vanhempi oli perillä lapsensa asioista ja ajankäytöstä (*monitoring*) (5, 13, 15). Myös käytännölliset ruoanvalmistuksen ja kodinhoidon kaltaiset arkitaidot esiintyivät aineistossa (12). Pätevyyden kokemuksellisten resurssien tukeminen kiinnittyi aineistossa vanhempien kokemukseen varmuudesta ja omiin kykyihin luottamisesta vanhempana (1, 8, 12) sekä erityisenä haluna sitoutua vanhemmuuden vastuuseen (3). Vanhemmuuteen saattoi liittyä myös stressiä (5, 6, 10) tai pelkoja (7), joita kohdattiin tuen puitteissa ja näin pyrittiin ehkäisemään kuormittavien kokemusten heikentävää vaikutusta vanhemmuuteen.

Sosiaalinen tuki tarjosi tärkeän tukea-antavan ympäristön, jossa käsitellä vanhempi-lapsisuhteeseen liittyviä onnistumisia ja haasteita (3) ja saada omaan vanhemmuustilanteeseen räätälöityä tietoa (11). Ammattilaisten kanssa harjoitellut kommunikointitaidot (7) sekä vaikeita vanhemmuustilanteita ja niiden tulkitsemista koskevat pohdinnat (10) hyödyttivät vanhempi-lapsisuhdetta. Omaa vanhemmuutta koskevat odotukset muovautuivat vuorovaikutuksessa muiden kanssa ja vanhemmat saivat myös vanhemmuuteensa liittyvää myönteistä palautetta (12). Parhaimmillaan sosiaalisista suhteista rakentui tukea-antava raitis äitiyhteisö, joka tuki vanhemmuutta ja toipumista myös hoitolaitoksen ulkopuolella (3).

5.4. Vanhempi-kumppanisuhde

Kumppanilla viitataan aineistossa vaihtelevasti esiintyviin käsityksiin kumppanista joko intiiminä suhteena tai vanhempisuhteena (*co-parent*). Aineistossa näihin suhteisiin liittyvät tuen kohdistumiset ovat siinä määrin samansuuntaisia, että näen perustelluksi käsitellä niitä saman käsitteen alla.

Väkivalta ja vihamielisyys sekä niiden uhka kuvaavat yleisimpiä vanhempi-kumppanisuhteeseen liittyviä vanhemmuuden tuen mainintoja (4, 6, 7 ja 15). Näiden lisäksi nähtiin tarpeelliseksi reflektoida päihteidenkäytön vaikutusta parisuhteeseen (5), joten kumppanisuhteeseen kohdistuva tuki keskittyi aineistossa haittojen ehkäisyyn. Väkivallan uhkaa pyrittiin lieventämään esimerkiksi parantamalla kommunikaatiotaitoja (4, 6, 7) ja muuttamalla vihamielistä ajattelua (7). Lähisuhdeväkivallan tekijöiden ja kohteiden tunnistettiin voivan olla sekä miehiä että naisia (4, 15), mutta vanhempi-kumppanisuhteeseen ei kohdistettu tukea yhdessäkään ainoastaan äideille suunnatussa tukiohjelmassa.

6. Johtopäätökset

Tutkielmani liikkeelle paneva kiinnostus oli pohdinta siitä, millaisen solmukohdan vanhemmuuden ja päihteiden ongelmallisen käytön yhteen kietoutuminen voi perheessä synnyttää ja miten tätä solmua voidaan sosiaalityössä pyrkiä avaamaan. Vanhemman ongelmallinen päihdekäyttö voi synnyttää perheessä useita erilaisia tarpeita, joihin vastaaminen edellyttää herkistymistä vanhemmuudelle ja lapsen tarpeille paitsi sosiaalihuollossa, myös päihdepalveluissa (ks. Itäpuisto 2013). Erityisen tärkeää on tehdä tilaa perheenjäsenten omaäänisille tulkinnoille tilanteistaan; vanhemman päihdekäytön vaikutukset vanhemmuuteen ja lapsiin tulee ottaa vakavasti (ks. Itäpuisto 2013, 540–541; Raitasalo ym. 2016, 92–94). Tässä kirjallisuuskatsauksessa kysyin, millaisiin seikkoihin vanhemmuuden tukea on päihdehoidossa kohdistettu ja tavoittelin ymmärrystä siitä, millaisiin tarpeisiin voi olla tärkeää kiinnittää huomiota päihteitä ongelmallisesti käyttävän vanhemman ja hänen perheensä kanssa työskenneltäessä. Seuraavaksi kertaan analyysini keskeiset tulokset ja pohdin niiden merkityksiä perheen solmukohdan avaamiselle.

Vanhemmuuden tukeminen päihdehoidossa näyttäytyi aineistossa monipuolisesti erilaisiin seikkoihin kohdistuvana, psykososiaalisesti painottuvana ilmiönä. Pidän tärkeänä analyysin tuloksena rakentamaani jäsenystä vanhemmuuden tuen kohdentumisesta joko päihteitä ongelmallisesti käyttävään vanhempaan yksilönä, lapseen, vanhempi-lapsisuhteeseen tai vanhempi-kumppanisuhteeseen. Tätä luokittelua ei pidä ymmärtää tarkkarajaisena, vaan yksilöt ja suhteet sekä niihin kohdistuva tuki kytkeytyvät toisiinsa. Jäsenyys tekee kuitenkin näkyväksi, että vanhemmuus ei ole pelkästään vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta, vaan pitää sisällään kaksi yksilöä omine kokemuksineen, taitoineen ja tulkintoineen. Vanhemmuuden tuen kohdistaminen myös vanhemman kumppanisuhteeseen on lapsen kannalta oleellista erityisesti silloin, jos siihen liittyy lasta kuormittava väkivallan uhka (ks. Orjasniemi & Kurvinen 2017, 138–139). Aineistossa vanhempi-kumppanisuhteen tuki kiertyikin oleellisesti väkivallan tai vihamielisyyden uhkaan ja sen lievittämiseen.

Päihdehoidossa annettava vanhemmuuden tuki kiinnittyi aineistossani yksilöistä tai heidän välisistään suhteista löytyvien voimavarojen ja uhkatekijöiden tunnistamiseen sekä niiden vahvistamiseen tai ehkäisemiseen. Aineistossa pyrittiin esimerkiksi vahvistamaan vanhemman keinoja säädellä tunteitaan ja käsitellä kokemuksiaan sekä rakentamaan vanhemman ja lapsen myönteistä kokemusta itsestään sosiaalisen tuen avulla. Moninaiset suhdetaidot ja suhteessa toimimiset olivat keskeisiä kaikissa analyysini luokissa. Tuen psykososiaalinen painottuminen on sikäli odotustenmukaista, että vanhemmille kohdistetun tuen on tutkimuksissa havaittu painottuneen

psykososiaalisesti (Sihvonen 2018, 134–135). Tutkielmani voi tulkita kuvaukseksi siitä, mitkä psykososiaaliset seikat voivat olla tärkeitä huomion kohteita erityisesti päihteitä ongelmallisesti käyttävän aikuisen vanhemmuuden tukemisessa.

Aineistossa päihteitä ongelmallisesti käyttävää vanhempaa tuettiin seuraavilla osa-alueilla: päihdekäytöstä toipuminen, traumataustan tunnistaminen ja käsittely, kokemukset vertaisuudesta ja oman elämän asiantuntijuudesta, haitallisten käsitysten muuttaminen, tunteiden säätelyn taidot ja vointi. Vanhemman tilanne- ja taustatekijöiden yhteys vanhemmuuden tuen soveltuvuuteen ja vaikuttavuuteen otettiin huomioon vaihtelevasti. Aineiston perusteella sellaisetkin vanhemman yksilölliset tarpeet, jotka eivät suoraan kiinnity vanhemmuuteen tai päihteiden ongelmalliseen käyttöön, ovat merkittäviä tuen kohteita. Turvallinen tila käsitellä vaikeita tunteita ja elämäkokemuksia voi heijastua myös kykyyn suhtautua omaan vanhemmuuteen realistisen toiveikkaasti (ks. esim. Hiltunen 2015, 164–166).

Lapsesta piirtyi aineistossa kuva haavoittuvassa asemassa olevasta henkilöstä, jonka toimijuus näkyi lähinnä ikätasoisien kehityksen ja käytöksen tarkastelun kautta. Liian kuormittaviin elämäntilanteisiin joutuneen lapsen turvattomuutta pyrittiin ehkäisemään ja lasta tuettiin ikätasoisien vastuun ja toimijuuden löytämisessä. Lasten vertaissuhteiden merkitystä koskevat huomiot herättävät kysymään, tulisiko päihteitä ongelmallisesti käyttävien vanhempien lapsille pyrkiä rakentamaan ikätasoisia ja lapsilähtöisiä vertaistuen muotoja. Lapsen näkökulma jäi aineistossa ohueksi eikä lasten omaa tulkintaa vanhemmuuden tukemisesta ja sen vaikutuksista tuotu esiin. Lasten äänen kuuluviin saaminen heitä koskevassa asiassa näyttää edelleen olevan haaste, jonka ratkaisemiseksi tutkimuksen kentällä tulee tietoisesti tehdä työtä.

Vanhempi-lapsisuhteeseen kohdistuvan tuen voi ajatella olevan vanhemmuuden tuen ydintä. Tämä suhde kuvautui aineistossa emotionaaliseksi ja vuorovaikutukselliseksi vanhemman ja lapsen väliseksi suhteeksi, johon vanhemman tiedot, taidot ja kokemukset vaikuttavat. Vanhempi-lapsisuhteen perustaksi asettuivat ainakin vanhemman ymmärrys lapsen kehityksestä ja tarpeista, turvalliset kurinpidon ja kasvatuksen taidot sekä myönteiset kokemukset itsestä vanhempana. Väkivallan ja turvattomuuden uhka näyttäytyivät erityisinä vanhempilapsisuhdetta haavoittavina asioina (ks. Orjasniemi & Kurvinen 2017, 136). Hoitoyhteisön tai ammattilaisten tarjoama tuki muodosti tilan, jossa vanhempi voi pohtia vanhemmuuttaan ja saada siitä myönteistä ja ohjaavaa palautetta (ks. Itäpuisto 2013, 538). Vanhempi-lapsisuhteen kuvaus näytti aineistossa kiinnittyvän vahvasti vanhemman toimijuuteen ja vastuuseen suhteen kannattelusta. Olisi kuitenkin tärkeää

tunnistaa myös lapsen osallisuus vanhempi-lapsisuhteeseen ja pyrkii selvittämään hänen näkökulmansa vanhemmuuteen ja sen tukemiseen (ks. mt., 540–541).

Vanhempi-kumppanisuhteeseen kohdistuva tuki keskittyi vihamielisyyteen ja väkivallan uhkaan. Väkivaltaa pyrittiin ehkäisemään vaikuttamalla vihamieliseen ajatteluun ja kommunikaatiotaitoihin. Aineistossa tunnistettiin, että väkivaltaa voi kumppanisuhteessa käyttää kumpi tahansa osapuoli. On kuitenkin huomionarvoista, että kumppanuussuhteiden tukemista tai niihin liittyvää väkivallan uhkaa ei käsitelty yhdessäkään sellaisessa artikkelissa, jossa tuki kohdistui pelkästään äidin vanhemmuuteen. Aineiston ymmärrys kumppanisuhteesta näyttäytyy kapeana, mikä on ymmärrettävää, jos väkivallan uhka suhteessa on akuutti. Voisi kuitenkin olla hyödyllistä myös selvittää väkivallattoman vanhempi-kumppanisuhteen tuen tarpeita, jotta vanhemmuus toteutuisi lapsen kannalta mahdollisimman hyvänä.

Tutkimusprosessin alussa rajasin aineistoni päihdehuollon kontekstiin, koska pidin sitä kiinnostukseni kannalta perusteltuna ja selkeänä rajauksena. Pääteitä ongelmallisesti käyttävän vanhemman tukemisesta olisi kuitenkin voinut rakentua monipuolisempi käsitys, jos olisin sisällyttänyt aineistoon myös muita kuin päihdehoidon piirissä toteutettuja vanhemmuuden tuen tutkimuksia. Vanhemmuuden tukemisen psykososiaalinen painotus kuvanee päihdehoidon ymmärrystä päihdeongelmasta ja vanhemmuudesta vahvasti psykologisesti rakentuvina ilmiöinä, ja niitä koskeva ymmärrys olisi sosiaalihuollollisissa konteksteissa voinut kuvautua eri tavoin. Olisikin mielenkiintoista selvittää, laajeneeko vanhemmuuden tukeminen kattamaan erilaisia vanhemmuuteen vaikuttavia tilannetekijöitä silloin, jos tukea annetaan vähintäänkin kiinteässä yhteistyössä sosiaalihuollon palveluiden kanssa.

Tutkielmani tuloksia tulkitessa on hyvä muistaa tutkimusta koskevat rajoitteet. Kirjallisuuskatsauksen avulla tuotettu tieto on aiempaa tutkimusta yhteen kokoavaa ja pyrkii yleiskatsauksellisuuteen (Kallio 2006, 26). Tutkimuksen voidaan ajatella siis sijoittuvan melko kauas tutkimuksensa kohteesta, kun se tiivistää yhteen useita empiirisiä, eri tilanteissa toteutettuja tutkimuksia. Tämänkin tutkielman tuloksia arvioitaessa tulee muistaa, että kuvaus vanhemmuuden tuesta ei kerro yksittäisistä vanhemmuuden tuen ohjelmista tai perhetilanteista, vaan pyrkii tavoittamaan näistä kaikista yhdessä rakentuvaa ymmärrystä siitä, millaisiin seikkoihin pääteitä ongelmallisesti käyttävän aikuisen vanhemmuuden tuessa on kiinnitetty huomiota. Toinen kirjallisuuskatsauksen menetelmään liittyvä rajoite koskee myös kaikkea laadullista tutkimusta; tutkijan ennakko-oletukset ja hänelle ominaiset ajattelun tavat voivat niiden tiedostamisen pyrkimyksestä huolimatta vaikuttaa tutkimusprosessin kaikkiin vaiheisiin (mt., 25–26). Olen pyrkinyt

tutkimusprosessissa näiden rajoitteiden tiedostamiseen ja lisäämään tutkimuksen luotettavuutta tekemällä lukijalle näkyväksi ajatteluni logiikkaa ja valintojeni perusteita.

Vanhemman ongelmallisen päihdekäytön ja vanhemmuuden yhteen kietoutumisesta syntyvän solmun avaamiseksi voidaan tämän tutkielman perusteella tarvita useisiin psykososiaalisiin tarpeisiin samanaikaisesti tai limittäin kohdistuvaa tukea. Olisi tärkeää ottaa kantaa siihen, kuinka intensiivistä ja pitkäkestoista tukea päihteitä ongelmallisesti käyttävä vanhempi ja hänen perheensä tilanteessaan tarvitsevat, jotta yhteiskunnallinen velvollisuus tukea vanhempia kasvatustehtävänsä toteuttamisessa tulee aidosti toteutetuksi. Aineistossani tuen muodot vaihtelivat avo- ja laitosmuotoisesta tuesta kotiin annettavaan tukeen, ja tuen kesto muutamista viikoista aina vuoden mittaiseen tukeen asti. Yhteiskunnallisilta toimijoilta tulisi lapsen edun periaatteen mukaisesti löytyä erityistä kiinnostusta mahdollistaa perheelle riittävän pitkäaikaista, intensiivistä ja monipuolista tukea elämän solmukohdan avaamiseksi. Joskus on lapsen edun mukaista ottaa hänet huostaan ja sijoittaa asumaan muualle kuin syntymävanhempiansa luokse, mutta silloinkin tulee turvata tarvittavat tukipalvelut riittävässä laajuudessa kaikille asianosaisille. (Ks. esim. Hiltunen 2015, 129–138.)

Tutkielmani jatkotutkimusaiheena voisi olla sen selvittäminen, millaisiin seikkoihin päihteitä ongelmallisesti käyttävän vanhemman tukeminen suomalaisessa sosiaali- ja terveydenhuollon kontekstissa painottuu ja pystytäänkö palveluilla vastaamaan perheen moniin tarpeisiin riittävän intensiivisellä ja monipuolisella tavalla. Lapsen näkökulmaa voitaisiin tuoda esiin tutkimalla päihteitä ongelmallisesti käyttävän vanhemman lapselle tarjottavia vertaistuen muotoja ja niiden vaikutuksia. Lapsen edun käsitteen määrittely päihdehoidon kontekstissa voisi olla myös tärkeä tutkimuksen kohde, jotta yhteiskunnallinen tavoite lapsen edun ensisijaisuudesta voisi parhaalla tavalla toteutua myös silloin, kun hänen vanhempansa käyttää päihteitä ongelmallisella tavalla.

Tutkielman alussa kuvasin vanhemmuuden ja ongelmallisen päihdekäytön yhteen kietoutumista solmun metaforalla. Tämän solmun avaamiseksi perhe voi tarvita useita erilaisia tuen muotoja, joista vanhemmuuden tukea olen tutkielmassani tarkastellut. Tuen avulla vanhemmuus voi rakentua turvalliseksi ja tukea-antavaksi kasvuympäristöksi lapselle, mutta vanhemman tukeminen on tärkeää silloinkin, jos lapsen edun mukaista on elää arkeaan muualla kuin syntymävanhempansa luona. Toivonkin tämän tutkielman osaltaan tekevän näkyväksi sitä, että vanhemmuudessa oleellisinta on lapsen edun toteutuminen, jota voidaan tavoitella moninaisin keinoin. Laaja ymmärrys vanhemmuudesta, ongelmallisesta päihdekäytöstä ja perhe-elämän ilmiöistä on oleellinen osa sosiaalityön asiantuntijuutta silloin, kun vanhemmuuden ja ongelmallisen päihdekäytön muodostamaa solmukohtaa pyritään avaamaan.

LÄHTEET

*Kirjallisuuskatsauksen aineistolähde

Aaltio, Elina & Isokuorti, Nanne (2019) *Systemisen lastensuojelun toimintamallin ydinelementit. Kuvaus asiakastason ydinelementeistä, tavoitteista ja toimintamekanismeista*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Andersson, Maarit (2019) *Äitiys on mahdollisuus*. Teoksessa: Aini Pehkonen, Taru Kekoni & Katja Kuusisto (toim.) *Oikeus päihdehuoltoon*. Tampere: Vastapaino. (E-kirja.)

Antikainen, Maarit (1997) *Lapsen etu sosiaalityössä*. Kuopion yliopistollinen opetussosiaalikeskus.

Araneva, Mirjam (2018) *Lastensuojelun perhehoito*. Helsinki: Alma Talent. (E-kirja)

Arponen, Anne & Häkkinen, Margareeta (toim.) (2021) *Päihteitä käyttävien raskaana olevien naisten ja vauvaperheiden palveluketju ja palvelukokonaisuus*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Bardy, Marjatta (2013) *Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta*. Teoksessa: Marjatta Bardy (toim.) *Lastensuojelun ytimissä*. Neljäs uudistettu painos. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 49–78.

Bardy, Marjatta & Heino, Tarja (2013) *Katsaus lastensuojelun toimintaympäristöihin: paniikista toivoon ja näköalat auki*. Teoksessa: Marjatta Bardy (toim.) *Lastensuojelun ytimissä*. Neljäs uudistettu painos. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 13–42.

*Barlow, Jane & Sembi, Sukhdev & Parsons, Helen & Kim, Sungwook & Petrou, Stavros & Harnett, Paul & Dawe, Sharon (2019) *A randomized controlled trial and economic evaluation of the Parents Under Pressure program for parents in substance abuse treatment*. *Drug and Alcohol Dependence* 194, 184–194.

Calder, Martin C. (2003) *The Assessment Framework: A Critique and Reformulation*. Teoksessa: Martin C. Calder & Simon Hackett (toim.) *Assessment in child care. Using and developing frameworks for practice*. Russell House, 3–60.

*Chou, Jessica L. & Cooper-Sadlo, Shannon & Diamond, Rachel M. & Muruthi, Bertranna A. & Beeler-Stinn, Sara (2020) *An exploration of mothers' successful completion of Family-Centered residential substance use treatment*. *Family Process* 59(3), 1113–1127.

Crisp Beth R. (2015) *Systematic Reviews: A Social Work Perspective*. *Australian Social Work* 68(3), 284–295.

*Dyba, Janina & Moesgen, Diana & Klein, Michael & Pels, Fabian & Leyendecker, Birgit (2019) *Evaluation of a family-oriented parenting intervention for methamphetamine-involved mothers and fathers – The SHIFT parent training*. *Addictive Behaviors Reports* 9, 100–173.

- *Fowler, Cathrine & Rossiter, Chris & Sherwood, Juanita & Day, Carolyn (2015) New Understandings of Mothering: Mothers in an Abstinence-Based Drug Treatment Program. *International Journal of Mental Health & Addiction* 13(2), 173–184.
- *Gannon, Meghan & Mackenzie, Michael & Kaltenbach, Karol & Abatemarco, Diane (2017) Impact of Mindfulness-Based Parenting on Women in Treatment for Opioid Use Disorder *Journal of Addiction Medicine* 11(5), 368–376
- Hackett Simon (2003) A Framework for Assessing Parenting Capacity. Teoksessa: Martin C. Calder & Simon Hackett (toim.) *Assessment in child care. Using and developing frameworks for practice*. Russell House, 156–171.
- Hakalehto, Suvianna (2018) *Lapsioikeuden perusteet*. Helsinki: Alma Talent. (E-kirja.)
- *Hanson, Karen E. & Saul, Dale H. & Vanderploeg, Jeffrey J. & Painter, Mary & Adnopoz, Jean (2015) Family-Based Recovery: An innovative in-home substance abuse treatment model for families with young children. *Child Welfare* 94(4), 161–183.
- Heino, Tarja (2014) Lastensuojelun pirallinen tehtävä. Teoksessa: *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 286–308.
- Heinonen, Hanna (2016) Lastensuojelu ja lapsen etu. Teoksessa: Maritta Törrönen, Kaija Hänninen, Päivi Jouttimäki, Tiina Lehto-Lundén, Petra Salovaara & Minna Veistilä (toim.) *Vastavuoroinen sosiaalityö*. Helsinki: Gaudeamus, 243–260.
- Hiitola, Johanna (2015) *Hallittu vanhemmuus: sukupuoli, luokka ja etnisyys huostaanottoasiakirjoissa*. Tampere University Press.
- Hiltunen, Tarja (2015) *Äitiys, huostaanotto ja voimaantuminen*. Jyväskylä: University Printing House.
- Holmberg, Jan & Partanen, Airi & Koskelo Jukka (2015a) Päähteet ja niiden käyttö. Teoksessa: Airi Partanen, Jan Holmberg, Maria Inkinen, Marjo Kurki & Sisko Salo-Chydenius: *Päihdehoitotyö*. Helsinki: Sanoma, 61–104. (E-kirja.)
- Holmberg, Jan & Salo-Chydenius, Sisko & Kurki, Marjo & Hämäläinen, Riitta (2015b) *Päihdehoitotyö ja ihmisen elämänselämä*. Teoksessa: Airi Partanen, Jan Holmberg, Maria Inkinen, Marjo Kurki & Sisko Salo-Chydenius: *Päihdehoitotyö*. Helsinki: Sanoma, 357–408. (E-Kirja.)
- *Horton, Evette & Murray, Christine (2015) A quantitative exploratory evaluation of the Circle of Security-Parenting program with mothers in residential substance-abuse treatment. *Infant Mental Health Journal* 36(3), 320–336.
- Huuska, Maarit (2020) Sukupuolen moninaisuus perheterapiassa. Teoksessa: Annukka Lahti, Kia Aarnio, Anna Moring & Jenni Kerppola (toim.) *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla*. Helsinki: Gaudeamus. (E-kirja.)

- Hyytinen, Riitta (2013) Lapsen todellistuminen huumeperheen kuntoutuksessa. Teoksessa: Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Neljäs uudistettu painos. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 246–263.
- Hämäläinen, Juha (2011) Perheintervention oikeutus lastensuojelussa. Teoksessa: Aini Pehkonen & Marja Väänänen-Fomin (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 47–65.
- Itäpuisto, Maritta (2013) Päihdehoidon lapsi- ja vanhemmuussensitiivisyys. Yhteiskuntapolitiikka 78(5), 533–543.
- Jallinoja, Riitta (2006) Perheen vastaisuus: familistista käännettä jäljittämässä. Helsinki: Gaudeamus. (E-kirja.)
- Juhila, Kirsi (2021) Teemoittelu. Teoksessa: Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/>. Viitattu 16.2.2022.
- *Kahn, Linda S. & Mendel, Whitney E. & Fallin, Kyla L. & Borngraber, Elizabeth A. & Nochajski, Thomas H. & Rea, William E. & Blondell, Richard D. (2017) A parenting education program for women in treatment for opioid-use disorder at an outpatient medical practice. *Social Work in Health Care* 56(7), 649–665.
- Kaikko, Kirsi & Friis, Leila (2013) Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa: Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Neljäs uudistettu painos. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 49–78.
- Kallio, Tomi J. (2006) Laadullinen review-tutkimus metodina ja yhteiskuntatieteellisenä lähestymistapana. *Hallinnon tutkimus* 2, 18–28.
- Karttunen Teija (2016) Vauvaperheiden päihdehoidon orientaatioista. Katsaus tutkimukseen. *Yhteiskuntapolitiikka* 81(5), 567–575.
- Koivisto Juha & Haverinen Riitta (2006) Systemaattiset tutkimuskatsaukset vaikuttavuuden arvioinnin välineenä sosiaalialalla. *Hallinnon tutkimus* 25, 108–126.
- Kokko, Niina (2019) Päihdeongelma ja yhteistyövanhemmuus – voiko yhtälö toimia? Teoksessa: Päivi Hietanen, Vesa Keinonen & Maarita Kettunen (toim.) Yhteistyövanhemmuuden käsikirja. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 85–90.
- Kotovirta, Elina & Markkula, Jaana & Pajula, Mari & Paavola, Meri & Honkanen, Reetta & Tuominen, Ismo (2021) Päihde- ja riippuvuusstrategia. Yhteiset suuntaviivat vuoteen 2030. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 17.
- Kujala, Virpi (2003) Jaetun vanhemmuuden mahdollisuudet. Sijoitettujen lasten vanhempien ryhmätoiminnan opas. Helsinki: Sininauhaliitto.

- Kääriäinen, Aino (2006) Lapset sosiaalityön asiakasdokumenteissa. Teoksessa: Hannele Forsberg, Aino Ritala-Koskinen & Maritta Törrönen (toim.) Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Jyväskylä: PS-kustannus, 45–67.
- Laajasalo, Taina & Santalahti, Päivi (2019) Näyttöön perustuvat vanhemmuuden tuen työmenetelmät. Teoksessa: Tuovi Hakulinen, Taina Laajasalo & Jukka Mäkelä (toim.) Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen. Teoriasta käytäntöön. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 45–52.
- Laakso, Riitta (2012) Vanhempien kanssa tehtävä työ ja moraalikysymykset lastenkodissa. Teoksessa: Hannele Forsberg & Leena Autonen-Vaaraniemi (toim.) Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily ja sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 25–44.
- Lahtinen, Pia & Pynnönen, Jaana (toim.) (2017) Kuka minusta huolehtii? Lastensuojelun sosiaalityön Pysäkki-malli huostaanoton ja sijaishuollon tarpeen arviointiin. Jyväskylä: Pesäpuu.
- Laitinen, Merja & Väyrynen, Sanna (2011) Eettiset haasteet lastensuojelun sosiaalityön prosessissa. Teoksessa: Aini Pehkonen & Marja Väänänen-Fomin (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 163–187.
- *Lam, Wendy K. K. & Fals-Stewart, William & Kelley, Michelle L. (2009) Parent training with behavioral couples therapy for fathers' alcohol abuse: Effects on substance use, parental relationship, parenting, and CPS involvement. *Child Maltreatment* 14(3), 243–254.
- Levola, Jonna & Lönnqvist, Jouko & Niemelä, Solja (2021) Päihdehäiriöt. Teoksessa: Jouko Lönnqvist, Mauri Marttunen, Markus Henriksson, Timo Partonen, Veikko Aalberg (toim.) Psykiatria. Helsinki: Duodecim. (E-kirja.)
- LsL, Lastensuojelulaki 417/2007.
- Mahkonen, Sami (2003). Lastensuojeluilmoitus. Helsinki: Edita. (E-kirja.)
- Orjasniemi, Tarja & Kurvinen, Anne (2017) Häpeän päivät, pelon yöt – lapsuuden kokemuksia ongelmajuvista vanhemmista. *Janus sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 25(2), 127–143.
- Pajulammi, Henna (2014) Lapsi, oikeus ja osallisuus. Helsinki: Talentum. (E-kirja)
- Partanen, Airi (2015) Yhteiskunta, päihteet ja riippuvuus. Teoksessa: Airi Partanen, Jan Holmberg, Maria Inkinen, Marjo Kurki & Sisko Salo-Chydenius: Päihdehoitotyö. Helsinki: Sanoma, 451–492. (E-kirja.)
- Pirskanen, Henna & Holmila, Hanna & Kataja, Kati & Simonen, Jenni & Tigerstedt, Christoffer (2016) Alkoholismista toipuneen paluu vanhemmuuteen. Teoksessa: Marja Holmila, Kirsimarja Raitasalo, Christoffer Tigerstedt (toim.) Sukupolvien sillat ja kasvamisen karikot. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 48–63.

- Pirskanen, Henna & Järvinen-Tassopoulos Johanna (2021) Johdanto: Rahapeli- ja päihdeongelmat perhesuhteissa. Teoksessa: Johanna Järvinen-Tassopoulos & Henna Pirskanen (toim.) Riippuvuus perheessä. Helsinki: Gaudeamus, 13–28.
- Pitkänen, Miia (2011) Vastuun paikka! Vanhempien tukeminen lapsen huostaanotossa. Helsinki: Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA.
- Pitkänen, Tuuli & Kaskela, Teemu & Halme, Nina & Perälä, Marja-Leena (2014a) Päihdehoidossa olevien vanhempien huolet ja tuen tarpeet sekä kokemukset palveluista. Teoksessa: Johanna Lammi-Taskula & Sakari Kervonen (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 274–285.
- Pitkänen, Tuuli & Kaskela, Teemu & Halme, Nina & Perälä, Marja-Leena (2014b) Päihdepalveluja käyttäneiden pienten lasten vanhempien tuen tarve, elämäntilanne ja kokemukset palveluista. Teoksessa: Marja-Leena Perälä, Outi Kanste, Nina Halme, Tuuli Pitkänen, Kristiina Kuussaari, Airi Partanen & Sirpa Nykänen (toim.) Vanhempi päihdepalveluissa – tuki, osallisuus ja yhteistoiminta. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 53–97.
- Poikonen, Heidi & Kekoni, Taru (2019) Asiakkaan oikeudet ja niihin vaikuttavat tekijät päihdepalveluissa. Teoksessa: Aini Pehkonen, Taru Kekoni & Katja Kuusisto (toim.) Oikeus päihdehuoltoon. Tampere: Vastapaino. (E-kirja.)
- PHL, Päihdehuoltolaki 41/1986.
- Pösö, Tarja (2012a) Lapsen etu, oikeudet ja näkökulma moraalisisina kannanottoina. Teoksessa: Hannele Forsberg & Leena Autonen-Vaaranieniemi (toim.) Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily ja sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 75–97.
- Pösö, Tarja (2012b) Epilogi. Teoksessa: Hannele Forsberg & Leena Autonen-Vaaranieniemi (toim.) Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily ja sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 169–173.
- Pösö, Tarja (2016) Johdanto: Mistä puhutaan, kun puhutaan huostaanotosta? Teoksessa: Rosi Enroos, Tarja Heino ja Tarja Pösö (toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Vastapaino, Tampere. (E-kirja.)
- Raitasalo, Kirsimarja & Holmila, Marja & Jääskeläinen, Marke (2016) Vanhempien päihdeongelmista koituvat haitat lapsille. Teoksessa: Marja Holmila, Kirsimarja Raitasalo, Christoffer Tigerstedt (toim.) Sukupolvien sillat ja kasvamisen karikot. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 83–96.
- Ruisniemi, Arja (2006) Minäkuvan muutos päihderiippuvuudesta toipumisessa. Tutkimus yhteisöllisestä päihdekuntoutuksesta. Tampere University Press.
- Räty, Tapio (2019) Lastensuojelulaki: käytäntö ja soveltaminen. 4. uudistettu painos. Helsinki: Edita. (E-kirja.)
- Shl, Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.

- Sihvonen, Ella (2016) Huoli kadotetusta vanhemmuudesta 2000-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa: lasten kasvatus ja vastuullinen vanhemmuus. *Kasvatus & Aika* 10(5), 72–86.
- Sihvonen, Ella (2018) Early interventionist parenting support: the case study of Finland. *Families, Relationships and Societies* 7(1), 123–139.
- Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) (2011) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOY. (E-kirja.)
- Sparman, Anna & Westerling, Allan & Lind, Judith & Dannesboe, Karen Ida (2016) *Doing Good Parenthood: Ideals and Practices of Parental Involvement*. Springer International Publishing AG. (E-kirja.)
- *Sperlich, Mickey I. & Bascug, Erin W. & Green, Susan A. & Samantha, Koury & Hales, Travis & Nochajski, Thomas H. (2021) Trauma-informed parenting education support groups for mothers in substance abuse recovery. *Research on Social Work Practice* 31(7), 742–757.
- *Stover, Carla Smith & Carlson, Melissa & Patel, Sarika & Manalich, Raquel (2018) Where's dad? The importance of integrating fatherhood and parenting programming into substance use treatment for men. *Child Abuse Review* 27(4), 280–300.
- *Stover, Carla Smith & McMahon, Thomas J. & Moore, Kathleen (2019) A randomized pilot trial of two parenting interventions for fathers in residential substance use disorder treatment. *Journal of Substance Abuse Treatment* 104, 116–127.
- *Suchman, Nancy E. & DeCoste, Cindy L. & McMahon, Thomas J. & Dalton, Rachel & Mayes, Linda C. & Borelli, Jessica (2017) Mothering from the inside out: Results of a second randomized clinical trial testing a mentalization-based intervention for mothers in addiction treatment. *Development and Psychopathology* 29(2), 617–636.
- Takala, Janne & Roine, Mira (2013) Nuorten kokemuksia aikuisten alkoholikäytöstä. Teoksessa: Katariina Warpenius, Marja Holmila & Kristoffer Tigerstedt (toim.) *Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle*. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 24–35.
- TENK, Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. Viitattu 21.2.2022.
- Torraco Richard J. (2005) Writing Integrative Literature Reviews: Guidelines and Examples. *Human Resource Development Review* 4(3), 356–367.
- *Torres, Marianne & Deane, Frank P. & Sng, Rebecca & Quinlan, Elly (2018) Black Box Parenting program for Substance-Abusing fathers: A feasibility study. *The Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 39(4), 472–486.
- Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi. (E-kirja.)

- Valkonen, Leena (1995) Kuka on minun vanhempani? Perhehoitovuoren vanhempisuhteet. Helsinki: Stakes
- Vanjusov, Heidi & Kekoni, Taru & Meriluoto, Laura (2021) Asiakasturvallisuus päihdepalveluissa. Teoksessa: Taina Kurki, Virpi Jylhä & Taru Kekoni (toim.) Asiakasturvallisuus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus (E-kirja.)
- Vierula, Tarja (2016) Huostaanoton käynnistämät suhteet ja prosessit vanhempien henkilökohtaisessa elämässä. Teoksessa: Rosi Enroos, Tarja Heino ja Tarja Pösö (toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Vastapaino, Tampere. (E-kirja.)
- Virokannas Elina (2019) Äitiysidentiteettien rakentuminen päihteitä käyttävien naisten kertomuksissa lapsistaan. Teoksessa: Aini Pehkonen, Taru Kekoni & Katja Kuusisto (toim.) Oikeus päihdehuoltoon. Tampere: Vastapaino. (E-kirja.)
- Vuori, Jaana (2021) Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Teoksessa: Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>. Viitattu 16.2.2022.
- Välimäki, Sanna & Vornanen, Riitta & Vanjusov, Heidi & Hämäläinen, Juha (2021) Asiakasturvallisuus lastensuojelussa. Teoksessa: Taina Kurki, Virpi Jylhä & Taru Kekoni (toim.) Asiakasturvallisuus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus (E-kirja.)
- *Weir, Kyle N. & Pereyra, Sergio & Crane, Jeff & Greaves, Mandy & Childs, Timothy S. & Weir, Allison B. (2021) The effectiveness of Theraplay® as a counseling practice with mothers and their children in a substance abuse rehabilitation residential facility. *Family Journal* 29(1), 115–123.
- Ylitalo, Pertti (toim.) (2011) Roolikartta vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi. Helsinki: Suomen kuntaliitto. https://vslk.fi/uploads/files/519352_Roolikartta_verkkojulkaisu.pdf. Viitattu 21.2.2022.

LIITTEET

Liite 1. Sisäänoton ja ulossulun kriteerit

Sisäänoton kriteerit	Ulossulun kriteerit
Vastaa tutkimuskysymykseen	Ei vastaa tutkimuskysymykseen.
Koko teksti saatavilla ilmaiseksi	Vain osa tekstistä saatavilla
Vertaisarvioitu tieteellinen empiirinen tutkimusartikkeli tai väitöskirja	Ei vertaisarvioitu tai empiirinen tutkimusartikkeli tai väitöskirja
Päihdehoidon konteksti	Jokin muu tutkimuskonteksti (esim. lastensuojelu)
Tutkimusartikkelin keskiössä päihdehoito ja vanhemmuus, äitiys tai isyys riittävän yleisellä tasolla	Tutkimus liian spesifiin ryhmään kiinnittyvä (esim. etninen ryhmä, seksityötä tekevät) tai päihdehoidon ja vanhemmuuden lisäksi muiden tarpeiden käsittelyyn selvästi painottuva (esim. lähisuhdeväkivalta)
Englannin- tai suomenkielinen	Muut kuin englannin- tai suomenkieliset
Tutkittavaa ilmiötä monipuolistava; sekä äitejä että isiä koskevaa tutkimusta	Useita tutkimuksia samasta asiasta tai aineistoartikkeleiden painottuminen pelkästään äitejä tai isiä koskevaan tutkimukseen

Liite 2. Aineistonhaun kuvaus

Tietokanta	Hakusanalauseke	Rajaukset	Tulokset
Social Services Abstracts (ProQuest)	su(parenting OR parenthood OR motherhood OR fatherhood OR mothering OR fathering OR parent OR mother OR father) AND su("substance abuse" OR "SUD" OR "substance misuse" OR "substance dependence" OR "substance related" OR addiction) AND su("substance abuse treatment" OR "substance use treatment" OR rehabilitation) AND noft(study)	Peer reviewed su = all subjects and indexing noft = anywhere except full text	151 artikkelia
Academic Search Ultimate (EbscoHost)	su(parenting OR parenthood OR motherhood OR fatherhood OR mothering OR fathering OR parent OR mother OR father) AND su("substance abuse" OR "SUD" OR "substance misuse" OR "substance dependence" OR "substance related" OR addiction) AND su("substance abuse treatment" OR "substance use treatment" OR rehabilitation) AND ab(study)	Peer reviewed Full text su = subject terms ab = abstract or author-supplied abstract	102 artikkelia
Scopus (Elsevier)	(TITLE-ABS-KEY (parenting OR parenthood OR motherhood OR fatherhood OR mothering OR fathering OR parent OR mother OR father) AND TITLE-ABS-KEY ("substance abuse" OR "SUD" OR "substance misuse" OR "substance dependence" OR "substance related" OR addiction) AND TITLE-ABS-KEY ("substance abuse treatment" OR "substance use treatment" OR rehabilitation) AND TITLE-ABS-KEY (study))	All open access Article Publication stage final English Title Abstract Keywords	154 artikkelia
Social Science Premium Collection (ProQuest)	su(parenting OR parenthood OR motherhood OR fatherhood OR mothering OR fathering OR parent OR mother OR father) AND su("substance abuse" OR "SUD" OR "substance misuse" OR "substance dependence" OR "substance related" OR addiction) AND su("substance abuse treatment" OR "substance use treatment" OR rehabilitation) AND noft(study)	Peer reviewed Full text su = all subjects and indexing noft = anywhere except full text	124 artikkelia
Academic Search Ultimate (EbscoHost)	("parenting education" OR "parenthood education" OR "parenting intervention" OR "parenting support" OR "parenting program") AND ("substance abuse" OR "SUD" OR "substance misuse" OR "substance dependence" OR "substance related" OR addiction) AND (recovery OR treatment)	Full text Peer reviewed vuodesta 2009 alkaen	91 artikkelia
Social Services Abstracts (ProQuest)	noft("parenting education" OR "parenthood education" OR "parenting intervention" OR "parenting support" OR "parenting program") AND noft("substance abuse" OR "SUD" OR "substance misuse" OR "substance dependence" OR "substance related" OR addiction) AND (recovery OR treatment)	Peer reviewed noft = anywhere except full text	31 artikkelia

Liite 3. Aineiston kuvaus

	Tutkimuksen tekijät, nimi ja julkaisutiedot	Tutkimusmenetelmä, osallistujat, tutkittava vanhemmuuden tuki	Vanhemmuuden tuen keskeiset piirteet
1.	Sperlich, Mickey I. & Bascug, Erin W. & Green, Susan A. & Samantha, Koury & Hales, Travis & Nochajski, Thomas H. (2021) Trauma-informed parenting education support groups for mothers in substance abuse recovery. <i>Research on Social Work Practice</i> 31(7), 742–757.	Mixed-methods-tutkimus, Yhdysvallat 48 täysi-ikäistä raskaana olevaa tai pienten lasten äitiä laitospäihdekuntoutuksessa. Tuessa yhdistyy kaksi elementtiä: 1) Seeking Safety, näyttöön perustuva traumaperäisten stressihäiriöiden ja päihdehäiriöiden hoitomuoto ja 2) Trauma Informed Parenting Education (TIPS), traumatietoinen vanhemmuuskoulutus Tuen kesto 6–7 viikkoa.	Ryhmämuotoinen ja etukäteen laadittua suunnitelmaa seuraava hoitajakso; suunnitelma esitelty artikkelin sivulla 746. Tuen tarkoitus kohdistua samanaikaisesti päihdehäiriöihin, traumaperäiseen stressihäiriöön ja vanhemmuuden vahvistamiseen.
2.	Weir, Kyle N. & Pereyra, Sergio & Crane, Jeff & Greaves, Mandy & Childs, Timothy S. & Weir, Allison B (2021) The effectiveness of Theraplay® as a counseling practice with mothers and their children in a substance abuse rehabilitation residential facility. <i>Family Journal</i> 29(1), 115–123.	Kvantitatiivinen tutkimus, Yhdysvallat 78 äitiä ja heidän korkeintaan 11-vuotiaat lapsensa (n=97) laitospäihdehoidossa Whole Family Theraplay®-leikkiterapia: systeeminen ja kiintymyssuhdeperustainen kansainvälisesti tunnettu terapiamuoto, jolla pyritään parantamaan lapsen ja vanhemman välistä kiintymyssuhdetta. Tuen kesto 5 kuukautta	Theraplay® -leikin neljä ulottuvuutta: 1) rakenne (vanhempi vastuussa, lapsi turvassa) 2) sitoutuminen (huomio ja katsekontakti lapseen, leikkisyys, lapsen tarpeisiin virittäytyminen) 3) hoiva (lapsen emotionaalisten tarpeiden kohtaaminen kehitystason mukaisesti) 4) haaste (lapselle sopivasti haastetta, vanhemman ja lapsen välinen yhteistyö haasteiden ratkomisessa)
3.	Chou, Jessica L. & Cooper-Sadlo, Shannon & Diamond, Rachel M. & Muruthi, Bertranna A. & Beeler-Stinn, Sara (2020) An exploration of mothers' successful completion of Family-Centered residential substance use	Kvalitatiivinen tutkimus, Yhdysvallat 10 äitiä, joilla kullakin yhdestä neljään korkeintaan 12-vuotiasta lasta Perhekeskeinen päihdehoito, jonka puitteissa kuntoutumispalveluja tarjotaan päihteitä ongelmallisesti	Tuki äideille: ryhmäterapia, yksilöterapia, vanhemmuuteen liittyvät oppitunnit, yhteiskunnan tukipalvelut ja satunnaiset virtsakokeet. Hoitotiimissä terapeutti ja yhteisön tukityöntekijä.

	treatment. Family Process 59(3), 1113–1127.	<p>käyttävälle äidille sekä hänen lapsilleen, puolisolleen ja kaikille perhesysteemin jäsenille.</p> <p>Tuen kesto 21 päivää</p>	<p>Tuki lapsille: päivähoito viitenä päivänä viikossa, hoitotiimissä lasten terapeutti ja palveluohjaaja (case manager).</p> <p>Äideillä ja lapsilla pääsy perheterapeutille ja vanhemmuuskouluttajalle (parenting educator).</p>
4.	<p>Stover, Carla Smith & McMahon, Thomas J. & Moore, Kathleen (2019) A randomized pilot trial of two parenting interventions for fathers in residential substance use disorder treatment. Journal of Substance Abuse Treatment 104, 116–127.</p>	<p>Kvantitatiivinen tutkimus, Yhdysvallat</p> <p>62 alle 16-vuotiaiden lasten isää kahdessa ryhmässä:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fathers for Change (FFC, n= 33) pyrkii vähentämään parisuhdeväkivaltaa, päihdekäyttöä ja lapsen kaltoinkohtelua keskittymällä tunnesäätelytaitojen ja reflektiivisen funktion vahvistamiseen. - Dads'n Kids (DNK, n=29) on psykoedukaatiivinen lapsen kehitykseen ja vanhemmuuden taitoihin keskittyvä interventio. <p>Tuen kesto 3 kuukautta.</p>	<p>Tukimuodot toteutetaan yksilöterapihana.</p> <p>FFC:n keskeiset piirteet: motivaation vahvistaminen päihhteettömyyteen ja väkivallattomuuteen, edukatiiviset keskustelut, erilaisten taitojen opettaminen (reflektiivisen funktion vahvistaminen, tunnesäätelytaidot, kommunikaatiotaidot), vanhempi-lapsisuhteen korjaaminen.</p> <p>DNK: vanhemmuuteen liittyvää koulutusta ja tukea, apua perustarpeisiin liittyvien ongelmien ratkaisemisessa ja informatiivisia esitteitä vanhemmuuteen liittyvistä kysymyksistä.</p>
5.	<p>Dyba, Janina & Moesgen, Diana & Klein, Michael & Pels, Fabian & Leyendecker, Birgit (2019) Evaluation of a family-oriented parenting intervention for methamphetamine-involved mothers and fathers – The SHIFT parent training. Addictive Behaviors Reports 9, 100–173.</p>	<p>Kvantitatiivinen tutkimus, Saksa</p> <p>87 vanhempaa, joilla korkeintaan 8-vuotiaita lapsia. 68 vanhemmista osallistui tutkimuksen kaikkiin vaiheisiin.</p> <p>Kognitiiviseen käyttäytymisterapiaan pohjaava SHIFT vanhemmuuskoulutus metamfetamiinia käyttäville tai käyttäneille vanhemmille: interventioryhmä (n = 53) ja kontrolliryhmä (n = 34).</p>	<p>Ryhmämuotoinen standardisoitu interventio</p> <p>Interventio rakentuu psykoedukaation, interaktiivisen roolipelin ja ryhmäkeskustelujen sekä tehtävien varaan.</p> <p>Jokaisessa SHIFT-tapaamisessa on sama rakenne: osallistujien tunnetilan lyhyt kuvaus, keskustelu edellisen viikon tehtävästä, psykoedukaatio ja siihen liittyvät harjoitukset sekä</p>

		Tuen kesto 8 viikkoa.	seuraavan viikon tehtävän esittely.
6.	Barlow, Jane & Sembi, Sukhdev & Parsons, Helen & Kim, Sungwook & Petrou, Stavros & Harnett, Paul & Dawe, Sharon (2019) A randomized controlled trial and economic evaluation of the Parents Under Pressure program for parents in substance abuse treatment. <i>Drug and Alcohol Dependence</i> 194, 184–194.	<p>Kvantitatiivinen tutkimus, Iso-Britannia</p> <p>100 vanhempaa, joista 48 osallistui interventioon (PuP) ja 52 tavanomaiseen päihdehoitoon. Lapset alle 2,5-vuotiaita.</p> <p>Parents under Pressure (PuP) -ohjelma pyrkii vähentämään lasten kaltoinkohtelun riskiä parantamalla vanhempien tunnesäätelytaitoja. Tietoisen läsnäolon (mindfulness) strategioilla tuetaan tietoista vanhemmuutta.</p> <p>Tuen kesto 6 kuukautta.</p>	<p>Parents under Pressure -ohjelmassa on 12 moduulia, joilla omat teemansa.</p> <p>Hoitosuunnitelmat yksilöllisiä, mutta jokaisessa keskitytään lapsen hoitamisen laatuun ja vanhemman tunnesäätelyyn.</p> <p>Yksilölliset tavoitteet liittyvät tarpeisiin seuraavilla osa-alueilla: lapsen hoidon laatu, vanhemmuuden käytännöt, arvot ja lapseen kohdistuvat odotukset, vanhemman tunnesäätelytaidot sekä perheen systeeminen kokonaisuus.</p>
7.	Stover, Carla Smith & Carlson, Melissa & Patel, Sarika & Manalich, Raquel (2018) Where's dad? The importance of integrating fatherhood and parenting programming into substance use treatment for men. <i>Child Abuse Review</i> 27(4), 280–300.	<p>Mixed-methods tutkimus, Yhdysvallat</p> <p>10 korkeintaan kymmenvuotiaan lapsen isää laitospäihdehoidossa.</p> <p>Fathers for Change (FFC) yhdistää perhesysteemistä ja kognitiivisen käyttäytymisterapian lähestymistapaa.</p> <p>Tuki isille, joilla taustallaan väkivaltaisuutta parisuhteessa ja päihteiden ongelmallista käyttöä.</p> <p>Tuen kesto 12 viikkoa.</p>	<p>FFC sisältää 16 tunnin kestoista yksilöterapiatapaamista, joiden aikana käsitellään 14 aihealuetta. Pyritään ajattelumallien muutokseen ja tunnesäätelystrategioiden oppimiseen.</p> <p>Tavoitteina päihteettömyys, väkivallan ja aggression lopettaminen, haitallisen vanhemmuuden ja lapsen kaltoinkohtelun riskin väheneminen sekä kasvatuskumppanuuden laadun paraneminen.</p>
8.	Torres, Marianne & Deane, Frank P. & Sng, Rebecca & Quinlan, Elly (2018) Black Box Parenting program for Substance-Abusing fathers: A feasibility study. <i>The Australian and New Zealand Journal of Family Therapy</i> , 39(4), 472–486.	<p>Mixed-methods tutkimus, Australia</p> <p>19 korkeintaan 12-vuotiaiden lasten isää laitospäihdehoidossa.</p> <p>Kiintymyssuhde- ja traumatietoinen Black Box Parenting Program -interventio sisältää psykoedukaatiota ja kiintymyssuhdeperustaisia strategioita.</p> <p>Tuen kestoa ei kerrota artikkelissa.</p>	<p>Black Box Parenting -interventio on ryhmämuotoinen ja siihen kuuluu kaksi osaa, joista vain A-osa toteutettiin tässä tutkimuksessa. A-osaan kuuluu viikoittaiset tapaamiset, jotka sisältävät didaktista opetusta, interaktiivista keskustelua ja roolipeliharjoituksia.</p>

			<p>Musta laatikko -metafora viittaa traumakokemusten vaikutukseen vanhemmuuteen ilman, että kokemuksia tarvitseen tarkemmin avata.</p>
9.	<p>Gannon, Meghan & Mackenzie, Michael & Kaltenbach, Karol & Abatemarco, Diane (2017) Impact of Mindfulness-Based Parenting on Women in Treatment for Opioid Use Disorder Journal of Addiction Medicine 11(5), 368–376.</p>	<p>Kvantitatiivinen tutkimus, Yhdysvallat</p> <p>160 avo- tai laitospäihdehoidossa olevaa äitiä, joiden lapset iältään 3kk – 4 vuotta.</p> <p>Traumatietoinen, tietoiseen läsnäoloon pohjaava interventio (Mindfulness-Based Parenting, MBP) kohdistuu äitien vanhemmuuskäyttäytymiseen.</p> <p>Tuen kesto 12 viikkoa</p>	<p>MBP-interventio on ryhmämuotoinen.</p> <p>Kahden tunnin kestoiset viikoittaiset tapaamiset sisälsivät tietoisien läsnäolon harjoitteita, äiti-vauva-dyadia koskevaa opetusta ja tietoa trauman vaikutuksista vanhemmuuteen. Tarkempi kuvaus tapaamisten sisällöistä artikkelin sivulla 371.</p>
10.	<p>Suchman, Nancy E. & DeCoste, Cindy L. & McMahon, Thomas J. & Dalton, Rachel & Mayes, Linda C. & Borelli, Jessica (2017) Mothering from the inside out: Results of a second randomized clinical trial testing a mentalization-based intervention for mothers in addiction treatment. Development and Psychopathology 29(2), 617–636.</p>	<p>Kvantitatiivinen tutkimus, Yhdysvallat</p> <p>87 äitiä, joiden lapset iältään 11–60kk. MIO-interventioon osallistui 40 äitiä, PE-kontrolliryhmään 47.</p> <p>Mentalisaatioon perustuvan Mothering from the Inside Out (MIO) -yksilöterapian vaikutusten vertaaminen psykoedukatiivisen vanhemmuuskoulutuksen (Parent Education, PE) vaikutuksiin kontrolliryhmässä.</p> <p>Tuen kesto 12 viikkoa</p>	<p>Mentalisaatiolla tarkoitetaan reflektiivistä funktiota eli esimerkiksi kykyä erottaa omat ja lapsen tunteet ja tulkinnat toisistaan sekä ymmärtää niiden vaikutus molempien toimintaan.</p> <p>MIO-interventiossa painottuu pyrkimys sitouttaa äitiä mentalisaatioprosessiin tiettyjen kasvatus- tai vanhemmuustapojen sijasta. Vanhemmuuden toteuttamista koskevilla ohjeilla terapeutti pyrkii edistämään turvallista kiintymyssuhdetta. Osassa tapaamisista äiti yksin, osassa lapsen kanssa.</p>
11.	<p>Kahn, Linda S. & Mendel, Whitney E. & Fallin, Kyla L. & Borngraber, Elizabeth A. & Nochajski, Thomas H. & Rea, William E. & Blondell, Richard D. (2017) A parenting education program for women in treatment for opioid-use disorder at an</p>	<p>Kvalitatiivinen tutkimus, Yhdysvallat</p> <p>14 raskaana olevaa tai alle 5-vuotiaiden lasten äitiä opioidien käyttöhäiriön lääkeavusteisessa avohoidossa</p> <p>Vanhemmuuskoulutuksella (Parenting education, PE) pyritään</p>	<p>Vanhemmuuskoulutus oli ryhmämuotoista ja orientaatioltaan terveysneuvonnan kaltaista vanhemmuutta koskevan informaation jakamista.</p> <p>Palveluita asiakkaalle kokonaisuutena ihmisenä, ei vain hänen päihdehäiriönsä.</p>

	outpatient medical practice. Social Work in Health Care 56(7), 649–665.	lisäämään tietoutta ja varmuutta vanhemmuuteen. Koulutus on saanut innoitusta terveysneuvonnan mallista. Tuen kesto 15 tapaamista	Koulutuksessa pyrittiin poistamaan osallistumisen esteitä esimerkiksi tarjoamalla lastenhoitoa.
12.	Fowler, Cathrine & Rossiter, Chris & Sherwood, Juanita & Day, Carolyn (2015) New Understandings of Mothering: Mothers in an Abstinence-Based Drug Treatment Program. International Journal of Mental Health & Addiction 13(2), 173–184.	Kvalitatiivinen tutkimus, Australia 4 äitiä fokusryhmähaastattelussa The Integrated Program -tuki-ohjelma, jossa keskitytään äitien psykososiaalisiin tarpeisiin, heihin osana perhettä ja yhteisöä sekä lapsiin ja heidän tarpeisiinsa. Varhainen vanhemmuuden tuki ja koulutus. Tuen kesto ei kerrota artikkelissa.	Integroitu vanhemmuuden tuki sisältää - äitien mentorointia (erilaisten tietämisen ja tekemisen tapojen opettelua), - ohjausta (vahvuuksien tunnistaminen, rohkaisu ja käyttäytymisen muuttaminen) ja - vanhemmuuden kyvykkyyden vahvistamista (esimerkiksi ymmärrys lapsen tarpeista ja kehityksestä)
13.	Horton, Evette & Murray, Christine (2015) A quantitative exploratory evaluation of the Circle of Security-Parenting program with mothers in residential substance-abuse treatment. Infant Mental Health Journal 36(3), 320–336.	Kvantitatiivinen tutkimus, Yhdysvallat 15 laitospäihdehoidossa olevaa äitiä, joilla alle 12-vuotiaita lapsia. Kiintymyssuhdeperustainen Circle of Security-Parenting (COS-P) -vanhemmuusohjelma kohdistuu vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen ja sen laadun parantamiseen. Tuen kesto 9 viikkoa	COS-P -interventio oli ryhmämuotoinen ja tapaamiset olivat viikoittain. Intervention tavoitteina oli vähentää lapsen kaltoinkohtelun riskiä vaikuttamalla - äitien tunnesäätelyn taitoihin - äitien selitysmalleihin (attribuutioihin), jotka liittyvät lapsen käytökseen - äitien kurinpidollisiin käytäntöihin
14.	Hanson, Karen E. & Saul, Dale H. & Vanderploeg, Jeffrey J. & Painter, Mary & Adnopoz, Jean (2015) Family-Based Recovery: An innovative in-home substance abuse treatment model for families with young children. Child Welfare 94(4), 161–183.	Kvantitatiivinen tutkimus, Yhdysvallat 806 perhettä (1698 äitiä, isää ja lasta) Kotiin annettava Family-Based Recovery (FBR) psykoterapiapohjainen päihdeongelmien hoito-ohjelma alle 36 kuukauden ikäisten lasten vanhemmille. Tuen kesto korkeintaan 1 vuosi	FBR on monisisältöinen tuen muoto: - yksilö- ja vanhempi-lapsi-dyadin psykoterapia - kehitystason mukaista ohjausta - palveluohjausta kotona ja yhteisössä - päihdeseulat ja puhallutus - viikoittaiset ryhmätapaamiset Tuen avulla pyritään ehkäisemään lasten sijoitusta kodin ulkopuolelle mm. tukemalla lasten ja vanhempien

			välistä vuorovaikutusta käytännössä ja vahvistamalla vanhemman luottamusta omiin kykyihin.
15.	Lam, Wendy K. K. & Fals-Stewart, William & Kelley, Michelle L. (2009) Parent training with behavioral couples therapy for fathers' alcohol abuse: Effects on substance use, parental relationship, parenting, and CPS involvement. <i>Child Maltreatment</i> 14(3), 243–254.	Kvantitatiivinen tutkimus, Yhdysvallat 30 isää avopäihdehoidossa alkoholin käyttöhäiriön vuoksi sekä heidän kumppaninsa osallistuivat tukeen. Vanhemmuus-koulutusta ja käyttäytymis-pariterapiaa yhdistävä menetelmä (Parent Skills with Behavioral Couples Therapy, PSBCT). Tuen kesto 12 viikkoa	PSBCT sisälsi 12 tapaamista, joista kuusi pariterapiaa ja kuusi vanhemmuustaitoja opettavaa tilaisuutta. Lisäksi 12 käyttäytymisterapeuttista yksilötapaamista päihdehäiriön hoitoon. Tuen vaikutuksia arvioitiin suhteessa päihdekäyttöön, pariskunnan dyadiseen sopeutuvuuteen, parisuhdeväkivaltaan, vanhemmuuteen ja lastensuojeluasiakkuuteen.